

Sort snak fra Sander

Professor Grønnegård Christensen er ikke imponeret over kvaliteten i videnskabsminister Sanders svar til Dandy-loven

”Sanders svar er fuldstændig uigennemskueligt. Sort snak”.

Sådan lyder statskundskab-professor Jørgen Grønnegård Christensens kommentar til *et ordrigt svar*, som videnskabsminister Sander har afgivet i lovbehandlingen af universitetsreformen.

Ministeren kommenterer en Grønnegård-rapport, som konkluderer, at sektorforskningen med en stærk ledelse har større udgifter til administration og lavere forskningsproduktion end universiteterne.

”Sanders svar forholder sig slet ikke til vores hovedkonklusion: At universiteterne med reformen kommer til at ligne sektorforskningens styrelsesform, og at der absolut ikke kan dokumenteres nogle fordele herved”, siger Grønnegård. ”Svaret påstår bare, at man ikke kan sammenligne universiteter og sektorforskning. Det kan man altså godt, og vi har klart gjort opmærksom på forbeholdene. Ministeren bruger så det trick at problematisere analysen med henvisning til vores forbehold! Men det er jo fuldstændig bizart, for hvis vi ikke havde dem med, så var analysen blevet afvist med henvisning til det ...”

Professoren forklarer ministerens sorte snak med, at lovforslaget ”bygger på nul analyser og de rene spekulationer”. Han efterlyser et kontant svar på et af rapportens centrale spørgsmål: ”Hvordan vil ministeren sikre sig, at reformen ikke fører til en ’bureaukratisering’ af universiteterne”? (se www.ft.dk - L125).

Ministerens kommentar hertil fortsætter den sorte snak: Det er ikke hensigten at universiteter skal til at ligne sektorforskningen, svarer han. Men ikke et ord om faren for ”bureaukratisering” på universiteterne!

Ministeren kan tage besvarelser let ...

Minister Sander har foreløbig besvaret ca. 50 spørgsmål til Dandy-loven. I en del tilfælde svares der ikke særligt præcist eller teknisk; derimod gives der ofte ordrige svar, som mere er *politiske intentioner end tekniske afklaringer*. Når ministeren fx bliver spurgt,

hvor der i andre lande er et lovkrav om universitetsbestyrelser med eksternt flertal, så svarer ministeren ikke præcist på spørgsmålet, men refererer fra et nyt debatoplæg fra EU-kommisionen (spm. 34).

Professor Grønnegård har vurderet kvaliteten i Videnskabsministerens foreløbige besvarelser. Han er ikke imponeret:

”Svarene er ikke særligt præcise, men det er ikke overraskende. Det er svar-kvaliteten normalt ikke i den slags forslag, som på forhånd er *handlet af* af et parlamentarisk flertal i Folketinget. Flertallet betyder, at ministeren kan tage besvarelserne relativt let ...”

Præcisionen i svarene er såmænd hverken værre eller bedre end i mange andre lovforslag, vurderer professoren. ”Ministeren kan blive udfordret af insisterende spørgsmål, men for at få skærpet præcisionen skal spørgsmålene helst have et folketingsflertal bag sig – så derfor er *en insisteren* på et præcist svar ikke en garanti for en højere lov-kvalitet ...”

En gylden regel for ministerierne ved lovgivningsarbejde er, at ministeren (og hans embedsmænd) skal svare på det, Folketinget spørger om, *hverken mere eller mindre*: ”Den gyldne regel eksisterer mere i princippet end i praksis, især for forslag, der på forhånd er handlet af. Her gives der mere politiske svar end saglige”.

Grønnegård konstaterer, at præcise svar til lovforslag er vigtige, fordi de indgår i lovgrundlaget og dermed sætter rammerne for fortolkning af loven.

Men når der ikke er præcise svar, så overlader det i fremtidens praksis et stort spillerum med betydelig magt til ministeren, til bestyrelsen men især til rektor, som skal stå for den daglige forretning?

”Det vil jeg helst ikke kommentere. Det er et kompliceret spørgsmål ...”

Folketingets videnskabsudvalg har afsluttende politisk drøftelse af lovforslaget og afgiver betænkning d. 9. april.

jØ

TEMA: Slutspil om Dandyloven 3-7
Lovarbejdet slutes d. 9. april og så må universiteterne indrette sig på nye vilkår

Socialdemokraterne 3
Ikke alle i Socialdemokraternes folketingsgruppe synes om Dandyloven

Forskningsfriheden 4
Ingen indskrænkning af den enkeltes frihed, forsikrer ministeren

Forskningsstrategier bruges til fyringer 6
- på DTU, som er forbillede for Dandyloven

Fødevarerforskning 9-11
FØTEK-programmerne i 1990'erne gav stor indflydelse til industrien - og mange løsansættelser, fastslår ATV-rapport

Fra en embedsmands dagbog 12
Hvad laver embedsmændene i universitets-administrationen egentlig? FORSKERFORUM på visit hos kontorchef INTERVIEW

Kun en kvalificeret ansøger 15
- til havdelen af alle stillingsopslag på universitetet

L142: Forskningsreform 19
Åbent bal for industriens lobbyister?

Dandy-sagens hovedperson 23
- fortæller for første gang om, hvordan hun oplevede forløbet

Medlemsblad for DM's universitetsansatte (ULA), DM's forskningsinstitutions ansatte, DJØF's undervisnings- og forskningsansatte (under Overenskomstforeningen), samt JAFs, DFs og DDDs undervisnings- og forskningsansatte.

Bladets leder udtrykker fælles holdninger. Øvrige artikler i bladet er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med afdelingernes synspunkter. Eftertryk er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Redaktion:

Lektor Leif Søndergaard, DM I
Lektor Mogens Ove Madsen, DJØF
(ansv.hav. for dette nummer)
Seniorforsker Niels Erik Poulsen, DM3
Lektor Lars Kamp Nielsen,
Farmaceutforeningen
Mariann Chriel, Dyr lægeforeningen

Journalist Lise Penter Madsen
Red. sekr. Jørgen Øllgaard
(Joe@magister.dk)

Redaktionens adresse:

FORSKERforum

Peter Bangsvej 32
2000 Frederiksberg C

Telefon: 38 15 66 33

Fax: 38 15 66 32

FORSKERforum

udkommer 10 gange om året.
Bladet udkommer den første uge
i hver måned.

Næste deadline:

22. april 2003

www.forskeren.dk

Øvrige adresser:

Dansk Magisterforening
Peter Bangsvej 32
2000 Frederiksberg C
Tlf. 38 15 66 00

DJØF
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K
Tlf. 33 95 97 00

Dansk Farmaceut Forening
Tlf. 39 46 36 00

Jordbrugsakademikernes Forbund
Tlf. 33 21 28 00

Dyr lægeforeningen
Tlf. 38 71 08 88

Oplag: 9.000

Grafisk Produktion:

Poul Rømer Design
tlf. 44 53 05 51

Tryk:
Datagraf

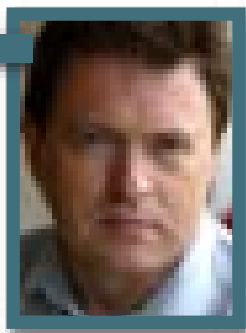
Foto: Søren Hartvig

(hvor ikke andre er anført).

LEDER

Af **MOGENS OVE MADSEN**, fmd. f. DJØFs
undervisnings- og forskningsudvalg

OPROP!

Den 9. april afrunder Folketingets Videnskabsudvalg sin behandling af forslaget til ny universitetslov, "Dandyloven". Formodentlig er datoen tilfældigt valgt, men for historieinteresserede er det i hvert fald bekendt, at der for en del år siden faldt en løbeseddel ned fra himlen med overskriften "Oprop!"

Vores opråb lyder, at vi stadig savner, at forligsparterne – regeringen og socialdemokraterne – bag forslaget til ny universitetslov sandsynliggør, hvorfor reformen fører til bedre resultater end den nugældende lov.

Hvilken interesse kan politikerne have i at trække en reform ned over hovedet på universiteterne, som der ikke er samarbejdet om? Politikernes begrænsede vilje til samarbejde kan reelt aflæses den begrænsning af friheden, som lovforslagets op mod 40 bemyndigelser til ministeren er udtryk for.

Vores udgangspunkt er, at alle ville vinde ved samarbejde. Hvis man til gengæld ikke tror på, at alle samarbejder, kommer man dybest set heller ikke selv til at samarbejde. Resultatet bliver, at alle får en dårligere situation.

Videnskabsministeren indledte sin karriere med besøgsrunder til alle universiteter – vel at mærke franske visitter. Ja, så korte visitter at *vidensoverførslen* blev ret begrænset. Herefter indsendte universiteterne deres ideer til, hvorledes de så fremtiden. Essensen var et ønske om mulighed for flere modeller og ikke en enhedsmodel. Disse synspunkter fandt dog ikke rigtig vej til forligspartiernes endelige papir!

Universiteterne fik så lejlighed til igen at kommentere den efterfølgende publikation "Tid til forandring for Danmarks Universiteter". Universiteterne kritiserede oplægget for bl.a.

- at universiternes frihedsgrader formindskes ved bl.a. at fjerne det kollegiale selvstyre,
- at der etableres en uset central styring af universiteterne og
- at forskningsfriheden indsnævres.

Lige meget hjalp det. Politikerne ville have en enhedsmodel med topstyring, så nu lægger Dandyloven op til et endeligt opgør med universiteterne som uafhængige og selvstændige vidensproducenter.

Socialdemokraterne har en meget problematisk rolle i forløbet. En topforhandler indgik en sen aftentime et forlig med regeringen.

Når det gælder det kollegiale selvstyre kan man med socialdemokraten Bent C. Jørgensen, RUC (*FORSKERforum* nr. 161) undre sig så såre over, at i hvert fald visse socialdemokrater i folketinget anlægger en vinkel på universiteterne som vidensfabrikker, der så skal organiseres som andre fabrikker.

Og man kan tilføje, at partiets principprogram taler om, at et fuldt udviklet demokrati betyder medindflydelse og medbestemmelse på egen arbejdsplads. Forslaget til universitetsreform lægger op til at afskaffe det medarbejderdemokrati, som i dansk sammenhæng er nået længst.

Som Bent Jørgensen pointerer, er det faglige selvstyre på universiteterne en effektiv ledelsesform i en vidensinstitution med flere formål. Her henter man faktisk det optimale ud af medarbejderne fordi systemet bygger på samarbejde og gensidig tillid. Reformmodellen mangler til gengæld legitimitet jo længere ned i systemet man kommer. Er det et oplæg til samarbejde?

Forskingsfriheden får i reformforslaget en ambivalent behandling. På den ene side fremhæves i præamblen: "*Universitetet har forskningsfrihed og skal værne om denne*". På den anden side fastslår loven i øvrigt, at det eksterne bestyrelsesflertal kan fastsætte forskningsstrategien, som således ikke behøver at være universitetets egen. Endvidere kan institutlederen pålægge den ansatte at løse ikke nærmere definerede opgaver.

Først efter at bestyrelsen og institutlederen har fået deres, er der måske plads til en smule forskningsfrihed. Kan man kalde det et oplæg til samarbejde?

Folketingets Videnskabsudvalg behandler lovforslaget i disse dage. Ministerens svar på udvalgets kritiske spørgsmål giver desværre ikke anledning til den store optimisme. Svarene cementerer en koncernagtig topstyring og åbner ikke op for *muligheden* for selvstyre nede i systemet.

Det vil være befriende, hvis et bredere samarbejde i Folketinget besinder sig, så der kan skabes et lovgrundlag på et mere tillidsfuldt samarbejde. Vi kan kun håbe på et udfald, hvor der bliver **mindre besættelse** à la den 9. april og **mere befrielse** à la den 5. maj – som ironisk nok er deromkring, hvor regeringen vil have loven vedtaget.

"De, som har forhandlet reformen ..."

Det var Socialdemokraternes top som kupagtigt lavede universitetsforlig med regeringen. Flere af de menige folketingsmedlemmer var bestyrkede, men i dag er der kun én som vil indrømme det – og endda kun indirekte ...

Det var med stor bestyrtelse, at nogle socialdemokratiske folketingsmedlemmer den 11. oktober 2002 om aftenen erfarede, at **Jan Trøjborg** – på vegne af partitoppen – havde indgået forlig med regeringen om at afskaffe universiteternes nuværende selvstyre. FORSKERforums kilder fortæller, at reaktionerne spændte fra vantro forbløffelse til vrede.

Der var forbløffelse over, at partiet løb fra deres egne ønsker. Før den 11. oktober var det nemlig partiets politik, at der ikke skulle være en rammelov, men en "fritvalgs-model", hvor universiteterne fik mulighed for at vælge den struktur, som passede dem bedst. Sådan havde det i månedsvis lydt fra partiets ordfører Lene Jensen.

Men i den sidste forhandlingsfase indsatte partitoppen Jan Trøjborg – som er tæt knyttet til industri-fagforeningerne – som forhandler ved siden af Lene Jensen. Trøjborg var som forsknings- og erhvervsminister kendt for sin instrumentelle tilgang til universiteterne: "Nytte og relevans" til gavn for erhvervslivet beskæftigelsen og betalingsbalancen, lød omkvædet.

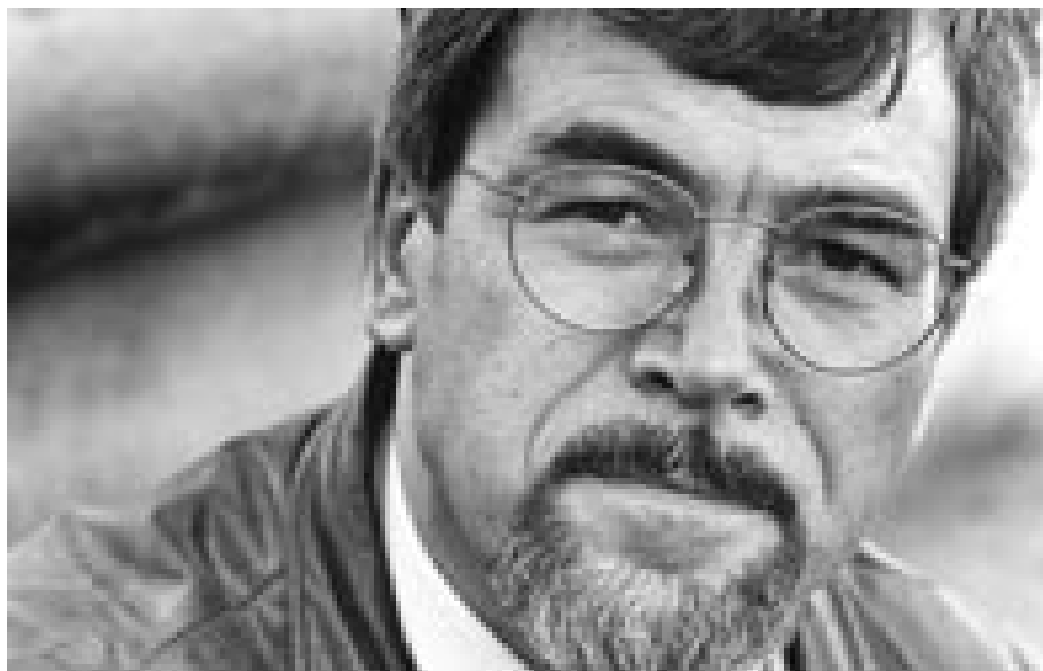
Trøjborg fik mandat af statsminister Nyrup til at lave en aftale med regeringen, for partiet havde efter lang tid i ørkesløs opposition brug for at præsentere resultater på *samarbejde*. Og samarbejds-vilje viste Trøjborg så ved at acceptere videnskabsminister Sanders bastante ramme.

Nødt til at stemme for

Det eneste S-folketingsmedlem, som i dag åbent vil indrømme sin *bestyrtelse* er tidl. Trafikminister **Jacob Buksti**. Hans personlige holdning til partitoppens ja til en enhedsmodel med stærk hierarkisk topstyring og afmontering af selvstyret er ikke til at misforstå, selv om den udtrykkes diplomatisk:

"Når S' ledelse indgår aftaler og ikke lavede nogle forbehold, så er jeg nødt til at stemme for - uanset hvad jeg måtte mene. Jeg har udtrykt min personlige mening på folketingsgruppens gruppemøder, men jeg vil ikke referere, hvad jeg sagde ..."

Buksti er den eneste, som udtrykker sin uenighed åbent, for partidisciplinen får andre til at klappe i, når FORSKERforum spørger til deres holdning. Det er den latente fløjkrig mellem Nyrup-fløjen og Auken-fløjen, som titter frem. Men

Cand.scient.pol. og S-folketingsmedlem Jacob Buksti er den eneste, som åbent indrømmer uenighed i partiet om Nyrups og Trøjborgs universitetsforlig med regeringen ...

frygt for at skabe intern og offentlig uro ved åbent at udstille uenighed i partiet får folketingsmedlemmerne til at holde kæft – uanset om de så støtter forliget eller ej.

Frank Jensen meddeler lakonisk pr. mail, at han ikke stiller op til interview: "Som Politisk ordfører for Socialdemokratiet bliver jeg nødt til at henvise dig til vores Forskningsordfører i denne sag!"

Og **Anne Marie Meldgaard** – som eller skulle have været en af de bestyrkede – bliver ligefrem vred, da FORSKERforum spørger til hendes personlige holdning: "Du kan godt droppe dine spørgsmål; jeg forstår ikke, hvad de skal til for. Jeg er ordfører på andre sagsområder og vil henvise til partiets forskningsordfører i denne sag ..."

Trods adskillige forsøg er det ikke lykkedes at få en kommentar fra Svend Auken.

Buksti: Indrettet på kommercielle relationer

Buksti – som er uddannet politolog fra Århus - vil ikke referere, hvad han har sagt på folketingsgruppens møder, og han svarer diplomatisk på FORSKERforums spørgsmål.

Er lovforslaget i overensstemmelse med Socialdemokratiets principprogram?

"Det har jeg ingen fornemmelse af, men jeg går ud fra, at de i partiet, som har

indgået aftalen kan finde ud af det og at det derfor er udtryk for socialdemokratisk politik ...", svarer Buksti.

Er lovforslaget i overensstemmelse med Socialdemokratisk politik, når loven nu afskaffer medarbejdervalgte institutledere?

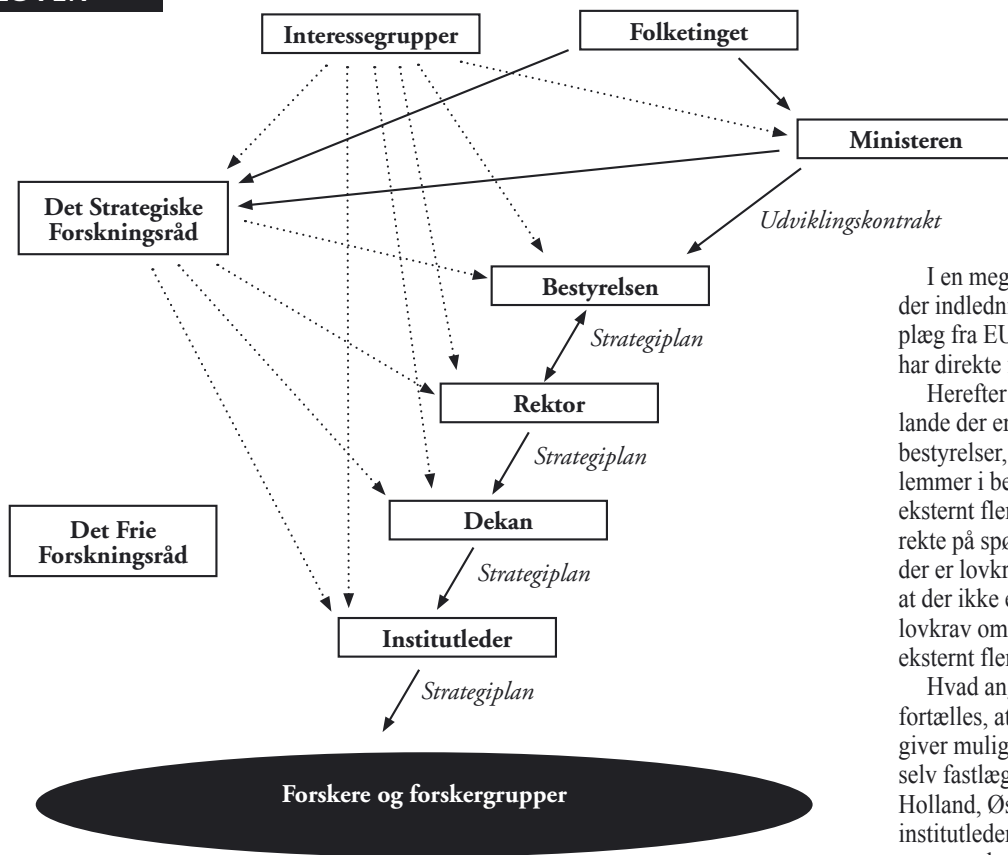
"Jeg går ud fra, at dem, som har forhandlet aftalen, har taget højde for dette i forhandlingerne ..."

Er et universitet uafhængigt, når det får en stærk "strategisk styring", uden at forskersamfundet har direkte indflydelse på hverken budget eller udviklingskontrakt?

"Det kan godt lade sig gøre, siger både ministeren og de, som har forhandlet reformen".

Har du andre kommentarer til reformforslaget?

"Der er lavet en enhedsmodel, og en af udfordringerne er, at den overordnede model passer bedre til nogle forhold end til andre. Jeg kan have min tvivl om den vil komme til at fungere. Den er tænkt og lavet med henblik på fag og institutter med en mere direkte kommerciel relation - men ikke med henblik på fx humanistiske, samfundsvidenskabelige og teologiske fag ..."

L125: Ordriige svar

Slutspillet om Dandyloven er i gang. Videnskabsministerens embedsmænd har travlt, men Sanders forslag ser ud til at blive vedtaget stort set uden korrektioner

Sort snak, lyder dommen fra prof. Grønnegaard – jf. forsiden - på nogle af de svar, som videnskabsminister Sander har afgivet til lov-arbejdet på Dandyloven. Professoren henviste konkret til ministerens kommentar til Grønnegaards egen undersøgelse af effektiviteten i sektorforskningen contra universiteterne.

Her svarede ministeren ukontant og meget *ordrigt*. Konkrete forhold blev ignoreret og i stedet har ministeren selv fremdraget elementer, som ikke har direkte relation til loven. Ministeren bruger således sine svar til at argumentere for loven i stedet for at klargøre den.

Det betyder, at når der spørges i øst, så bliver der svaret i vest. Når Grønnegaard spørger, hvordan Sander vil sikre, at uni-reformen ikke fører til "bureaukratisering", så svarer Sander, at det skam ikke er hensigten, at universiteterne skal til at ligne sektorforskningen.

Enkelte kontante svar

Der er efterhånden stillet 100 spørgsmål til den omstridte lov (se <http://www.ft.dk> - L125), og Sanders embedsmænd har travlt med besvarelserne.

I nogle tilfælde får spørgeren en kontant svar:

Nej, siger ministeren klart til spørgsmålet om han vil godkende en vedtægt, der fastslår en valgprocedure, hvoraf det fremgår, at institutlederen vælges som nu. Der kan ikke gives dispensation fra ram-

meloven, som siger, at princippet er en bestyrelse med eksternt flertal og ansatte ledere.

Lovforslagets tidsplan:

- 31. marts frist for spørgsmål
- 4. april frist for besvarelser
- 8. april frist for betænkings-indlæg
- 9. april sidste drøftelse og dernæst afgivelse af betænkning

Men den slags kontante svar er sjældne. Ofte er besvarelserne mere snirklet udformet, så læseren skal afkode betydningen. Og i nogle tilfælde er der ordriige argumentationskæder, som dækker over, at det konkrete spørgsmål slet ikke besvares. Som det skete i Grønnegaards tilfælde.

Danmark eneste land med lovforbud mod valgte institutledere

Der er flere eksempler på **udenoms-svar**, fx

I spørgsmål 34 bliver ministeren fx bedt om en redegørelse for i hvilke vestlige lande – som Danmark normalt sammenligner sig med – at der er universitetsbestyrelser med eksternt flertal, herunder i hvilke lande der er lovkrav herom? Og tilsvarende: Hvor er der lovkrav om, at de ansatte ikke kan vælge deres institutleder?

I en meget ordrig besvarelse henvises der indledningsvist til et nyligt debatoplæg fra EU-Kommissionen, som ikke har direkte forbindelse til spørgsmålet.

Herefter opregnes der løst til, i hvilke lande der er (nogle) universiteter med bestyrelser, hvor der er eksterne medlemmer i bestyrelserne og hvor der er eksternt flertal. Ministeren svarer ikke direkte på spørgsmålet om hvor i udlandet, der er lovkrav. Det kan kun forstås sådan, at der ikke er andre lande, hvor der er lovkrav om universitetsbestyrelser med eksternt flertal.

Hvad angår valg af institutleder fortælles, at de fleste landes lovgivning giver mulighed for, at universitetet selv fastlægger valgformen. I England, Holland, Østrig og Sverige er der dog institutledere på (nogle) universiteter, som er udpeget. Svaret betyder således, at Danmark er det eneste land, hvor der er lovforbud mod, at de ansatte vælger deres institutleder.

Kan Sander læse?

Nogle folketingsmedlemmer undrede sig over, at Sander i februar brugte et debatoplæg til at sige god for den kommende universitetsreform. Sander skrev i en pressemeddelelse: "*Jeg er glad for, at EU-Kommissionen nu giver den danske universitetslov det blå stempel. Kommissionens nye papir viser klart, at det ikke kun er i Danmark, at der arbejdes på at fremtidssikre universiteterne*".

Pressemeddelelsen fik nogle til at spørge, om minister Sander kan læse? (FORSKERforum marts). Spørgsmålet var nemlig, om Kommissionens indkaldelse kunne siges at give udtryk for Kommissionens officielle holdning, når der udtrykkeligt var tale om et oplæg?

Det fik et folketingsmedlem til at spørge, om ministeren ville dementere sin pressemeddelelse?

Men Sander vil ikke trække sine ord i sig. I en meget ordrig redegørelse medgiver Sander, at der er tale om et høringsoplæg. Men ministeren læser det sådan, at det i sin *intention* er så målrettet, at der er tale om opstilling af egentlige handlingsanvisninger: "Kommissionen formulerer ikke kun udfordringer, men anviser mulige løsningsforslag til at overkomme de omtalte udfordringer og tilkendegiver en holdning til ønskværdige udviklingsveje".

Derfor ser Sander ingen grund til at trække pressemeddelelsen tilbage.

Ministeren berører imidlertid ikke det konkrete spørgsmål: At Kommissionen ikke med et ord nævner den danske reform og altså heller ikke *blåstempler* den ...

Forskningsfrihed med begrænsninger

Ved lovbehandlingen har der været størst skepsis over forskningsfrihedens skæbne. Men videnskabsministeren forsikrer, at Dandyloven ikke er en indskrænkning

Sander kan snart smile bredt, for hans borgerlige mærkesag vedtages i april

Er det en begrænsning af den enkelte forskers forskningsfrihed, når der i loven står, at institutlederen kan afgrænse frihedens spillerum til at være ”inden for universitetets forskningsstrategiske rammer”?

Det spørgsmål har været kilde til de fleste spørgsmål vedrørende universitetsreformen. Dandylovens strategiske intention indskrænker det frie forskningsvalg, hævder kritikerne.

Nej, forsikrer videnskabsminister Sander i svar efter svar. Der er ikke lagt op til ændringer af den gældende retstilstand. Både den gældende universitetslov og i L125 slås det fast, at universitetet har forskningsfrihed og skal værne om denne. Formuleringen ”inden for universitetets forskningsstrategiske rammer” indebærer således ikke en detailregulering af instituttets eller den enkelte forskers arbejde.

Fri forskning, hvis ikke andet er pålagt

Ifølge den gældende 1992-lov har den enkelte forsker frit valg af videnskabelig metode – ”arbejds måde” - men institutlederen kan i kraft af sin ”instruktionsbeføjelse” pålægge forskeren at løse bestemte opgaver. I praksis betød det, at institutlederen ikke kan lægge begrænsninger for forskerens valg af forskningsfelt, hvis forskeren ikke er pålagt andre arbejdsopgaver, der nødvendiggør en prioritering.

Den retstilstand ændres der ikke i, forsikrer ministeren, idet institutlederens mulighed for at kunne pålægge den enkelte forsker bestemte opgaver er en videreførelse og præcisering af gældende ret. I den tid, hvor forskeren ikke udtrykkeligt er pålagt sådanne opgaver, forsker de frit ”inden for universitetets forskningsstrategiske rammer”.

Ministeren kalder de nye formuleringer for en udbygning af friheds-garantien, fordi der med den kommende lov vil være en ultimativ beskyttelse mod udefra kommende pålæg om, at en forsker skal beskæftige sig med bestemte videnskabelige problemstillinger. En lektor i matematik kan fx ikke pålægges at beskæftige sig med bestemte matematiske problemstillinger, men har frit valg til at vælge de projekter, han finder af størst videnskabelig interesse.

Rektorkollegiet har dog for at tingenes tilstand skal være umisforståelig foreslået, at der tilføjes et enkelt afsnit til loven: ”Universitetet skal sikre den enkelte forskers frihed til valg af videnskabelig metode og ret til frit at publicere resultatet af sin forskning”.

Tvangstilknytning til andres forskningsprojekter

Ministeren antager dog, at institutlederen kan pålægge en medarbejder at blive tilknyttet en forskerleders eksternt finansierede projekt, hvis det ligger inden for forskerens fagområde. Hvis en kollega således henter en stor fondsbevilling til instituttet og mangler man-power, kan institutlederen beordre udvalgte forskere til at deltage og underlægge sig kollegaens – forskerlederens – ledelsesbeføjelser.

Ministeren gør samtidig opmærksom på, at den enkelte medarbejder ikke bare kan pålægges forskningsopgaver. Institutlederen kan også pålægge den enkelte forsker undervisnings, udvalgsarbejde, administration m.v.

DTU: Næse for lukkethed

”Hvis DTUs bestyrelse og rektor blot har orienteret om strategiplanen for konsistorium / det akademiske råd, og ikke foretaget en reel drøftelse, så er det meget forkert – og DTUs ledelse står til en næse for det ...”.

Sådan lyder kommentaren fra Folketingets Forskningsudvalg til klager fra de studerende på DTU om, at bestyrelsen og rektor ikke uden videre kan beslutte noget uden forelæggelse og debat om vigtige spørgsmål:

”Der skal ske en reel forelæggelse og debat i det akademiske råd. Det indebærer, at beslutningsmateriale fremlægges, at der udsendes klare dagsordener, at der diskuteres, at der refereres hvad der siges, at synspunkter forelægges for bestyrelsen **før** der tages beslutninger”, forklarer Hanne Severinsen.

Videnskabsministeren sender i et svar til Folketinget (bilag 37) et klart signal om, at der skal herske maksimal åbenhed om bestyrelsens arbejde. Det kan læses som en næse til DTUs rektor.

Dandy-loven: Fortrolighed en undtagelse

Lovforslaget taler om, at der skal være størst mulig åbenhed om bestyrelsens arbejde. Fortrolighed kan kun gælde, når der ifølge offentlighedsloven og forvaltningslovens regler er tale om sager, dokumenter eller oplysninger, der er beskyttet af regler om aktsindsigt m.v.

Der vil være forhold, som der ikke kan være fuldkommen åbenhed, fx personalesager eller lønforhandlinger, siger Sander: Det kan også handle om sager vedr. strategiske samarbejder med virksomheder og udenlandske universiteter, strategier på uddannelsesområdet som kan konkurrere med andre universiteter, ansøger til forskningsråd og EU m.m.

Fordi der er disse undtagelser vil ministeren ikke udtrykkeligt have det til at stå i loven, at åbenhed omfatter beslutningsgang (dagsordener m.m.), beslutningsgrundlag, bestyrelsesbeslutninger samt –begrundelser.

jo

jo

Dandy-lovens strategiske hensigt

Bestyrelser skal prioritere forskningen, men betyder det, at forskere på lav-prioriterede områder bare kan fyres?

Universitetet skal - ifølge Dandyloven – foretage en løbende strategisk udvælgelse, prioritering og udvikling af sine forsknings- og uddannelsesmæssige fagområder. Det er det bestyrelsen, som får kompetencen til at fastlægge de overordnede retningslinier. Det er også bestyrelsen som skal indgå udviklingskontrakt med ministeren.

Hvordan bestyrelsen nærmere skal prioritere får man en antydning af i formålsparagraffen, som taler om, at universitetets forsknings- og uddannelsesresultater "skal bidrage til at skabe vækst, velfærd og udvikling i samfundet". Dette kan betyde, at universitetet høj-prioriterer noget og dermed nedprioriterer noget andet. Og det vil få konsekvenser for styringen af de ansatte.

Nogle af folketingets spørgsmål til lovforslaget har kredset om dette spørgsmål

Forventning: At lederne inddrager medarbejderne

Dandylovens bogstav giver mulighed for en meget topstyret strategi-udpegning. Det er suverænt bestyrelsen, som beslut-

ter strategiplanen. Der er ikke lovkrav om, at de menige medarbejdere skal høres. Det er dog videnskabsministerens "forventning", at de ansatte ledere (dekan og institutleder) drøfter og implementerer strategiplanen i samarbejde med studenterne, det videnskabelige personale og tap'erne.

Sander: Strategien indskrænker ikke forskningsfriheden

Hvad angår den påståede indskrænkning af forskningsfriheden med henvisning til det strategiske element – "inden for universitetets forskningsstrategiske rammer" – så forklarer Sander, at bestyrelsens strategiske mål og indsatsområder sættes på et overordnet niveau, og at der ikke heri ligger et instrument til at indskrænke forskningsfriheden.

Også den udviklingskontrakt, som universitetet indgår med ministeren, formuleres på de overordnede forskningsstrategiske rammer og indeholder ikke en beskrivelse af alle de opgaver, et institut eller en forsker udfører.

Ministeren har dog senere måttet moderere disse principper, da han blev

spurg, om et universitet kan udpege biokemi som en del af sin forskningsstrategiske ramme og at en forsker et andet område – fx organisk kemi – kan pålægges at arbejde inden for det biokemiske område.

Den enkeltes forskningsfrihed beror nemlig på en helt **konkret vurdering** af den enkeltes ansættelseskontrakt, siger Sander: Ansættelseskontraktens præcisering til ansættelsesområde kan i praksis betyde, at organ-kemikeren ikke kan pålægges at arbejde med biokemi.

Sander fortæller ikke, om konsekvensen så vil være, at forskeren kan fortsætte som organ-kemiker, at han skal omskoles eller at han kan fyres ...

Ministeren er bedt om at besvare spørgsmålet: "Vil den 'løbende strategisk udvælgelse' kunne resultere i nedlæggelse af fagområder? Og vil en forsker, der i den forbindelse ikke ønsker at skifte forskningsområde, kunne afskediges alene med henvisning hertil" (spm. 69).

Ministerens svar forelå ikke ved redaktionens slutning.

jØ

DTU: Forskningsstrategi bruges til fyringer

DTUs bruger bestyrelsens forskningsstrategi som hovedbegrundelse for at fyre forskere

§ 17 i Sanders universitetsreform hedder det, at forskerne forsker frit "inden for universitetets forskningsstrategiske rammer". Det indebærer en begrænsning, lyder den gentagne og hårdeste kritik af lovforslaget om universitetsreformen. Nej, svarer Videnskabsministeriet, forskningsstrategien lægger ikke op til en begrænsning af forskningsfriheden!

"Ministeriet har formelt ret", siger konsulent Jens Vraa-Jensen fra Dansk Magisterforening.

"Men i praksis vil 'strategierne' komme til at virke som en begrænsning og en selv-censur, fordi forskere og forskergrupper nøje vil overveje deres forskningsvalg for ikke at komme ud i en risikozone".

Det er nemlig fagforeningernes erfaring, at forskningsstrategien er blevet et styringsinstrument på DTU, hvor Dandylovens principper allerede er realiseret. Her bliver forskningsstrategien direkte brugt som hovedbegrundelse ved fyring af forskere "af økonomiske årsager". DTUs ledelse har prikket forskere, der angiveligt lå længst fra den forskningsstrategi, som bestyrelsen har fastlagt.

Fyringerne er sket samtidig med, at DTUs rektor sparer for at opbygge en "omstillingspulje". DM og IDA stiller spørgsmålstejn ved det overenskomstmæssige grundlag for, om fyringer under disse omstændigheder kan begrundes i "økonomiske årsager". Fagforeningerne har rejst spørgsmålet over for Personalestyrelsen.

Rektor afviser censur og selv-censur

Rektor Pallesen medgiver, at forskningsstrategien er et styringsinstrument:

"Det er klart, at en strategi, der trækker i retning af, at man vil udvikle nye stærke ting, i nogle tilfælde vil komme til at svække noget andet," forklarer rektor på DTU **Lars Pallesen**.

"Men det kan også føre til revitalisering af områder, der ikke står forskningsmæssigt stærkt, og hvor der ikke er meget undervisning. Det kan ske, at et område ender med at blive elimineret og dermed også ramme folk på deres job, men det kan også være, at folk vil lægge sig i selen for at udvikle sig og producere

gode resultater. Det synes jeg ikke er en negativ effekt. Det viser, at folk lever op til deres forskningsforpligtelse, som går ud på, at man skal holde sig à jour med, hvad der foregår inden for branchen og udvikler sig hen i de områder, hvor der er ting, der vokser frem."

Lars Pallesen medgiver, at der kan gøres god og vigtig forskning på områder, der ikke nødvendigvis er moderne og har den store studentertilstrømning:

Rektor mener, at der også er områder, der er forældede, og så kan man ikke forvente at de kan fortsætte uændret. I stedet for at vente til et forskningsområde dør fuldstændigt ud af sig selv, mener han, at det er meget mere fremadrettet at tegne nogle "sigtelinier", som folk kan dreje sig ind mod og stræbe efter:

"Jeg synes, det er en total sammenblanding at kalde det censur og selv-censur. En forskningsstrategi har snarere med udvikling at gøre og med at få inspiration til at samarbejde med andre kolleger om nye felter og om at skabe nye ting".

lpm

Hvorfor sagde vi ikke bare nej?

Gennem vores passivitet over for såkaldte "produktivitetsforbedringer" har engelske universitetslærere selv været med til at gøre videregående uddannelse til en vare, konstaterer Tom Hickey

Nu er det på tide, at universitetslærerne gør en ende på deres meddelagtighed i nedbrydningen af den akademiske proces i Storbritannien. Dette forslag forekommer måske foruroligende i og med, at alle er enige om, at ansvaret for systematisk at underfinansiere universiteterne ligger hos landets successive regeringer. Men i hvilket omfang har vi ubevidst (eller selvbedragerisk) været medvirkende i de processer, som har undermineret kvaliteten i vores sektor? I hvilket omfang udgør vores harme en facade, hvis formål det er at skjule vores manglende årvågenhed og modstand?

Engelske universitetslærere står i dag over for tre trusler:

- de studerendes stadig forringede økonomiske vilkår, hvilket nu er officiel regeringspolitik;
- den bedrageriske fremstilling af en besnærende opdeling mellem undervisning og forskning;
- og indsatsen for at fragmentere sektoren ved hjælp af tårnhøje undervisningsgebyrer.

Hvordan skal vi stå imod? Hvad skal vi gøre for at genvinde, hvad der allerede er tabt?

Det første skridt må bestå i at erkende, at disse nye trusler ikke er udtryk for en ny udvikling, blot konsoliderer de en allerede etableret tendens, nemlig omfortolkningen af videregående uddannelse som en vare.

Den politiske indsats for friere adgang til de britiske universiteter var aldrig funderet på noget ligestillingsideal, men havde snarere sit grundlag i økonomi. Overgangen til videregående uddannelse for alle sigtede ikke på at forbedre adgangen til en nogenlunde sammenlignelig uddannelsesoplevelse. Slutspillet handlede om etablering af en differentieret sektor, hvis enkelte komponenter – institutionerne – skulle markedsføre særskilte produkter.

En del af finansieringen til denne ekspansion skulle hentes i lommerne hos

de studerende. Tanken byggede på den opfattelse, at uddannelse er et privat frem for et socialt gode, en investering, der kan måles i forhold til fremtidige personlige indtjening snarere end social udvikling og generelle kognitive færdigheder. De studerende skulle være kunder på et uddannelsesmarked.

Sektoren selv forventede man skulle tilvejebringe supplerende midler ved hjælp af **produktivitetsforbedringer**. De mekanismer, man anvendte til at opnå disse 'rationaliseringer', har skaffet os de demotiverende strukturer og processer, som har desillusioneret så mange.

Forskningsevalueringen – det såkaldte RAE, *research assessment exercise* – fik omfordelt ressourcerne i forskningsretning og opmuntrede dermed til etablering af strukturer, som gjorde undervisningen billigere. Lærerkontakt til de studerende blev for nedadgående, tutorialundervisningen nærmest forsvandt eller blev gjort afhængig af lærerens storsind og vilje til at levere timer uden at blive honoreret for det, voksende holdstørrelser umuliggjorde den frugtbare gruppediskussion, og auditorierne var pludselig stuvende fulde.

På mange institutioner opgav man at udbyde progressionsbaserede uddannelsesforløb til fordel for mere administrativt fleksible modulstrukturer, ligesom man begyndte at koncentrere undervisningsudbuddet i to semestre, hvilket som oftest var ledsaget af en kraftig nedskæring i antal konfrontationstimer. Alle steder opfordrede man til at beskæftige sig med e-learning. Samtidig dikterede institutionernes behov såvel som eksterne krav, at uddannelsesforløb og studievejledninger standardiseredes, hvorved der opstod det kunstige og upædagogiske sprogbrug, der kendetegner ministeriets kvalitetssikringsorgan.

Og hvem iblandt os har sagt nej til noget af det her?

Konsekvenserne har været sørgelige. Undervisningens reduktion har ødelagt

mange kursusforløb. De studerende, der er afhængige af erhvervsarbejde, beklager sig ikke over det skræbete produkt. Modularisering underminerer de studerendes fornemmelse af sammenhæng i forløbet og bidrager til en stadig mere fragmentarisk viden. De studerende er ikke i stand til at klage, for de har intet sammenligningsgrundlag. I stedet for at studieadgangen bliver lettere for alle, bevirker erhvervsdrejningen, at ordentlig uddannelse udelukkende bliver tilgængelig for dem, der har råd til at betale de høje undervisningsgebyrer. De andre må tilegne sig 'brugbare færdigheder' i en informationstid, hvor alle er eksperter i genbrug af soundbites.

Men sådan behøver det altså ikke at være. Nogle er i gang med at tage hensigtsmæssigheden af deres strukturer og praksis' er op til fornyet overvejelse og forsøge at ændre dem på de områder, hvor en total omvendelse forekommer for skræmmende! Denne tendens har indtil nu været forhindret af manglen på et netværk af ligesindede bekymrede universitetslærere.

Modstand mod en yderligere erhvervsdrejning og uddannelsernes privatisering er voksende, uagtet den enkeltes holdninger til markedsliberalismen i øvrigt. Selv Adam Smith mente jo, at videnskab og uddannelse var menneskelige aktiviteter, som dårligt kunne overlades til markedet og erhvervsåndens løgnagtighed...

Tom Hickey er lektor i filosofi og nationaløkonomi ved University of Brighton. Hickey var en af arrangørerne af konferencen "The Degradation of UK Higher Education" der afholdtes den 25. januar 2003 på University College, London. Kilde: THES 24-01-03 i Martin Aitkens oversættelse

Lomborg-afgørelsen er anket

Mens en arbejdsgruppe vurderer Uredelighedsudvalgenes fremtid i lyset af Lomborg-sagen, er sagens afgørelse anket af både Lomborg og en klager ...

Ingen er efterhånden i tvivl om, at Lomborgsagen i offentligheden har udviklet sig til en *soap-opera*, som er til stor skade for videnskabens troværdighed i offentligheden.

Men internt i den videnskabelige verden er det en alvorlig sag, der handler om, **hvad** der er "videnskab" og ikke mindst **hvordan** forskersamfundet skal agere over for hinanden.

En arbejdsgruppe vil i slutningen af maj afgive rapport om der er basis for at ændre på grundlaget for de videnskabelige uredelighedsudvalg.

Men hvis nogle troede, at arbejdsgruppen skabte relativ ro om Lomborgsagen, kan godt tro om igen. **Bjørn Lomborg** har nemlig efterfølgende anket over UVVUs afgørelse med anmodning om en *frifindelse*. Der henvises til, at der i (samfunds-) videnskaben må være vide rammer for videnskabelige udsagn.

Lomborgs anke udløste straks en mod-anke fra den oprindelige klager, **Kåre Fog**, som kræver, at UVVU-afgørelsen *skærpes*, til Lomborg har handlet bevidst uhæderligt.

Fog: Samfundsvidenskabsfolk påvirkede kendelsen

Fog anker over, at hans klage ikke blev realitetsbehandlet. UVVU baserede hovedsagelig sin afgørelse på en disput i *Scientific American*, og undgik derved de kontante klagepunkter. Der er således ikke i UVVUs afgørelse direkte referencer hertil.

Lomborgdom uden retsgrundlag

Uredelighedsudvalgets **bekendtgørelse** giver ikke udvalget kompetence til i sine konklusioner at tage stilling til, om den indklagede har eller ikke har tilsidesat "*god videnskabelig praksis eller skik*".

Det giver heller ingen mening at tale om "*objektiv uredelighed*", for uredelighedsbegrebet er subjektivt.

Sådan lyder det i prof., dr.jur. **Henrik Zahles** responsum om UVVUs lovgrundlag, der udtrykkeligt *ikke* referer direkte til Lomborgsagen.

Men Zahles slutning er, at bekendtgørelsen ikke gav Uredelighedsudvalget bemyndigelse til at bruge disse udtryk i sin Lomborg-kendelse:

"Bedømt efter de synspunkter ... er Lomborg således frifundet for forhold, der er omfattet af udvalgenes kompetence, og – betinget – dømt for forhold, der ligger uden for udvalgenes kompetence", konstaterer Zahle.

Det er en stor næse til UVVU-formand, tidl. landsdommer Hans Henrik Brydensholt. Det var hans ansvar som jurist at holde det retslige grundlag klart for alle de videnskabelige medlemmer af udvalget. Og det har han altså ikke haft en heldig hånd med.

UVVU valgte at kende Lomborg for objektivi uredelig, fordi det ikke kunne bevises, at han handlede med forsæt, subjektivt uredelig.

Kaare Fog anmoder om, at sagen mod Lomborg om-dømmes med krav om, at Lomborg kendes for subjektivt uredelig. Og han anmoder om, at hans klage denne gang behandles af et udvalg, som kun består af naturvidenskabsforskere, jordbrugs- og veterinærer og teknisk-videnskabelige forskere, fordi der "er sket overtrædelse af etiske normer for naturvidenskabelig forskning", som han udtrykkeligt anførte i sin oprindelige klage.

Kaare Fog mener, at UVVU-udvalgets sammensætning har haft indflydelse på udfaldet. Den relativt mildere kendelse – objektivi uredelig - skyldtes pres fra de samfundsvidenskabelige medlemmer af UVVU: "De mente, at man godt må have lov at være ensidig, når det gælder samfundsvidenskabelige emner".

Og debatten i kølvandet på Lomborg-sagen har ikke givet Fog større tiltro til samfundsvidenskaberne, fordi han oplever, at nogle herfra mener, at eensidige afhandlinger – uden inddragelse af modsigelser – kan få prædikatet "videnskab".

Kaare Fog anker for at få skærpet kendelsen, så Lomborg kendes subjektivt uredelig, fordi han har handlet med forsæt og mod bedre vidende.

jø

Zahle: Foranderlige fagetiske krav

Zahle afviser ikke, at udvalget i afgørelser præmisser kan kommentere om en indklaget har tilsidesat god videnskabelig praksis. Argumentationen i retlige afgørelser præmisser må være fri. Man skal overveje den type bemærkninger nøje.

Tilbageholdenheden bør motiveres af, at de fagetiske krav er forskellige fra fag til fag. Som udvalget er sammensat kan en forsker risikere at få besked fra et udvalg, hvor der ikke er en eneste fagfælle, om han har handlet i strid med god videnskabelig praksis eller skik:

"Dette taler for, at udvalgene holder sig til de mere fundamentale krav, der udtrykkes i kravet om redelighed, og som der er grund til at tro i højere grad er fælles for de forskellige fag end de mere foranderlige fagetiske krav, der udtrykkes i standarden om god videnskabelig praksis (der ikke er uredelighed)".

Zahle finder forklaringen på den uklare praksis i UVVU i udvalgenes historie. De opstod som selvbestaltede instanser i sundhedsvidenskaben i 1992, og det er praksis' en – og vedtægterne – herfra, som har ført til, at UVVU til tider er gået ud over sine formelle kompetencer.

(Henrik Zahle: "Uredelighed i forskningen". Ugeskrift for Retsvæsen nr. 9, marts 2003).

Storvask i

Sektorforskningen protesterer mod og uenigheden kommer åbent frem

Artiklerne i sidste nummer af FORSKERforum (marts 2003) om Akademiet for de Tekniske Videnskabers politik på sektorforskningsområdet har medført åben splittelse blandt medlemmerne.

En gruppe indflydelsesrige medlemmer – direktører fra sektorforskningen og en enkelt dekan fra universiteterne – har stillet et forslag til korrektion af ATVs profil. I det pæne selskab kaldes den slags *en henstilling*, mens mere bramfrie vil kalde det *en påtale* til direktør Torben Klein og det siddende præsidium.

Striden udspringer af, at ATV gentagne gange har lagt navn til rapporter, som stillede spørgsmål ved troværdigheden og hensigtsmæssigheden i sektorforskningen. Opgaverne med grundforskning skal overgives til universiteterne og andre opgaver skal gives ud i åben konkurrence eller udliciteres. Dette synspunkt, som er præsenteret i rapporter og af ATV-direktør Torben Klein i offentligheden, provokerer sektorforskningen så meget, at de mistænker ATV for at repræsentere særinteresser for konsulentbranchen og ikke stå for generelle samfundsinteresser for det teknisk-naturvidenskabelige område.

I henhold til ATCs fundats er man en teknisk lobbyist-organisation, der som grundide har, at man skal påvirke samfundets beslutningsprocesser på en oplyst og fagligt velfunderet måde.

Kritik: "Ensidig og udokumenterede postuler"

Men den fundats har fået slagside, sagde formanden for SEDIRK, Sektorforskningens Direktørkollegium:

"De rådgivende ingeniører har tilsyneladende sat sig på ATV. Ud fra navnet 'Akademiet' skulle man ikke tro, at de ville være bannerfører for særlige interessegrupper, fx de rådgivende ingeniører. Men præsidiet er i høj grad præget af personer fra det private arbejdsmarked. Hverken universiteterne eller sektorforskningen er markant repræsenteret – og det beklager jeg meget, fordi vi nu endnu engang er blevet præsenteret for en række udokumenterede partsindlæg, der svækker ATVs troværdighed", sagde **Niels Elers Koch**.

Han er en af underskriverne på henstillingen, der "*anmoder Præsidiet om at arbejde for, at ATVs troværdighed genoprettes*". Motivationen er, at akademidirektør Torben Klein ved flere lejligheder har givet udtryk for ensidige forskningspolitiske postuler og at ATV har lagt navn til to rapporter, som er udtryk for "ensidige og udokumenterede

akademiets politik
ved årsmøde d. 8. april

forskningspolitiske postulater”.

Underskriverne på henstillingen er foruden Elers Koch også AMI-direktør **Ib Andersen**, DJF-direktør **Arne Jensen**, GEUS-direktør **Martin Ghisler**, RISØ-direktør **Jørgen Kjems** m.fl.

Det er bemærkelsesværdigt, at departementchef **Leo Larsen** fra Miljøministeriet også har skrevet under, for højtstående embedsmænd plejer – *taktisk* – at holde sig uden for den slags hundslagsmål.

Og så er det bemærkelsesværdigt, at DTUs forskningsdekan **Steen Krenk** har skrevet under. Dels fordi han kommer fra universitetsverdenen – som kunne profitere på nedprioritering af sektorforskningen. Og dels fordi han dermed sætter sig op imod ATV-præsidiets formand Mogens Bundgaard-Nielsen, som også er bestyrelsesformand på DTU...

Afværge-dagsorden

Præsidiets har foreslået en afværge-dagsorden for at undgå kritik.

Den går ikke ind på indholdet i sektorforskingskritikken, men konstaterer blot, at ATV har opbygget en stigende gennemslagskraft i forhold til den politiske verden og offentligheden. Og den siger, at der ”*har været og fortsat er bred opbakning til denne udvikling og tilfredshed med de opnåede resultater*”. Præsidiets opfordrer til, at ATV fortsætter denne linie.

Præsidiets har tilrettelagt dagsordenen teknisk, så Præsidiets dagsorden kan komme til diskussion og afstemning først. Hvis den vedtages, så kan debatten om den kritiske kurskorrektur falde bort...

Der er således lagt op til et livligt årsmøde.

Selvsupplerende forum

ATV er selvsupplerende, og medlemskredsen rummer forskere, administratorer og ledere i den private og offentlige sektor. Medlemmerne har alle gennem deres virke vundet særlig anerkendelse på deres fagområde og er alment respekteret. Medlemskabet af ATV er livsvarigt. Af de 653 medlemmer er godt halvdelen erhvervsaktive.

Storvasken afholdes d. 8. april, men jf. akademiets vedtægter er der ikke offentlig adgang til årsmødet. FORSKERforum kan derfor ikke dække begivenheden.

jØ

Befolkningens mistillid

Tidligere havde universitetsforskere berøringsangst over for industrien. Men efter FØTEKs krav om samfinansiering m.m. er der meget lidt uafhængighed tilbage i fødevareforskningen, siger fødevareforsker

Hvis erhvervslivets penge i højere grad skal medfinansiere universitetsfødevareforskningen, indebærer det en risiko for at forstørre et andet væsentligt problem: Forbrugernes mistillid til fødevareforskningen.

En ATV-rapport om ”fødevareforskning” anbefaler, at der bliver forsket i at forstå forbrugerne, forbrugerkravene og forbrugeradfærden. Men det gælder også om at styrke den uafhængige forskning, mener **Jørgen Højmark Jensen**, tidligere regionschef i Fødevareregion København. Han har siddet i følgegruppen for projektet, og var formand for det ATV-udvalg, der udarbejdede ATV’s rapport fra 1991 ”Levnedsmiddelforskning – sådan kan det gøres”, der var medvirkende til, at der blev sat betydeligt skub i fødevareforskningen. Han er endvidere formand for ATVs temagrupper *Fremtidens Fødemidler*.

”I gamle dage blev man som universitetsforsker diskvalificeret fra det gode selskab, hvis man havde noget som helst med industrien at gøre. Det var lidt for meget i den ene grøft. Men nu er vi kommet for meget over i den anden grøft, hvor der efter min mening ikke findes nogen eller i hvert fald kun meget lidt uafhængig levnedsmiddelforskning. Det skyldes kravene om sam-finansiering både i FØTEK- og EU-sammenhænge m.m. Alle forskere er i dag på en eller anden måde afhængige af penge fra industrien. Og de sektorforskere, der ikke er det, er til gengæld afhængige af en minister ...”, siger Højmark.

Mange forskere siger, at de selv bestemmer. Men selv hvis det er rigtigt, så blot det, at forbrugerne kan få mistanke om, at de er afhængige af industrien eller ministeren, er efter min mening i sig selv nok til, at man må sikre en uafhængig forskning”.

ATV og sektorforskningen

Fødevare-rapporten fra ATV holder en relativt lav profil hvad angår kritik af sektorforskningen. Det er indtrykket, at sektorforskningen i dag laver ”mere grundlagsskabende forskning”, som primært bør ligge på universiteterne, fordi forskningen bør være knyttet til uddannelse.

Rapporten nøjes med at fastslå, at der må finde en politisk afklaring sted hvad angår ”sektorforsknings-institutionernes fremtidige rolle”.

Uafhængige forskerne må formidle viden

ATV-rapporten konstaterer, at forbrugernes tillid til forskerne ikke er stor i dag, hvilket delvis skyldes at forskning ofte rejser flere spørgsmål, end den besvarer. Derved skabes ny tvivl om tingenes tilstand og sammenhæng. Men forskerne kan og bør som uafhængige parter bidrage til, at der ”kan skelnes mellem væsentligt og uvæsentligt, rigtigt og forkert. Og her må forskerne på de teknisk/naturvidenskabelige områder blive bedre til at formidle, lyder kritikken.

Den fornemmeste opgave for et program om levnedsmiddelvidenskab og teknologi må være at genskabe forbrugernes tillid: ”Det vil være i både forbrugernes og erhvervens interesse. Der hersker en generel skepsis over for moderne videnskab og teknologi, og desværre har forbrugerne ret i deres mistillid over for levnedsmiddelvidenskaben. F.eks. er kogalskab et resultat af, at man anvendte moderne videnskab og teknologi, og mange af de mikrobiologiske problemer vi ser i dag med salmonella osv. er et resultat af moderne produktionsmetoder, som er udviklet på basis af fødevarer og teknologi. Skuden skal vendes, og det kræver, at man fremviser forbedringer, som forbrugerne også oplever som forbedringer,” slutter Højmark.

lpm

Se næste side.

Fødevareforskningen truet

Fødevareindustrien forsker for lidt og har haft stor glæde af de offentlige FØTEK-programmer, der nu er ved at løbe ud. Der er klare politiske forventninger til, at nu vil erhvervslivet selv tage mere over, når det gælder forskning og udvikling. Men industrien afventer på politikerne...

Den danske fødevareforskning havde stort set været ingenting, hvis det ikke var for de fire store FØTEK-programmer i perioden 1990-2002. Nu løber disse programmer ud, og det efterlader et gabende hul i forskningen fremover, specielt på KVL, DTU m.fl. steder, som har nydt godt af FØTEK. Problemet er, at universiteterne ikke kan fortsætte den intensive forskning på sine basismidler. Gode forskere, viden og forskningsmiljøer vil forsvinde, hvis der ikke nu gøres en politisk og økonomisk indsats på området.

Sådan lyder den alarmerende anbefaling i en rapport om "Fødevareforskning i Danmark", som ATV har udarbejdet.

"Det haster med at sikre det gode offentlige forskningsmiljø. Det er vores hovedkonklusion," siger formanden for ATV-udvalget bag rapporten, **Per Falholt, koncerndirektør i Novozymes.**

De fire store Fødevareteknologiske Forsknings- og Udviklingsprogrammer, FØTEK, blev iværksat i et samarbejde mellem diverse ministerier og har igangsat egentlige forskningscentre og støttet samarbejdsprojekter mellem offentlig forskning og fødevareindustrien.

Industrien forsker ikke nok

Af ATV-rapportens oversigt over FØTEK-projekterne, fremgår det, at mange af forskningsmidlerne er blevet anvendt til projekter, der har rettet sig mod produktudvikling i industrien. Samtidig fortæller rapporten, at den danske fødevareindustri selv kun forsker meget lidt. Mens de fleste brancher inden for fremstillingsindustrien bruger 2 pct. af deres omsætning til forskning og innovation, bruger den danske fødevareindustri (slagterier, mejerier, drikkevarer, tobaksindustri samt andre levnedsmiddelområder) kun 0,5 pct.

"Det er ikke et rimeligt niveau. Vi synes ikke, at industrien har været god nok til at udvikle nye produkter. Fødevareindustrien skulle forske lidt mere. Noget i størrelsesordenen 3-4 pct. ville ikke være urimeligt," siger Falholt.

"Men på trods af, at man ikke forsker for mere end de 0,5 procent, har resultaterne faktisk været flotte. Vi har en industri, der gør det utrolig godt på verdensplan og som virkelig er førende inden for mange områder. Vi har en Arla, som er en af de største mejerikoncerner i Europa. Vi har en Danisco, som er en af de største inden for fødevarerindustri i verden. Og der er mange andre, heriblandt også min egen virksomhed Novozymes, som er ledende inden for enzymer til fødevarer. Så vi har faktisk en række

virksomheder, der er verdens førende, og det, synes jeg, er flot."

De offentlige forskningsmidler er en del af de flotte resultater:

"Der er ingen tvivl om, at industrien – inklusive Novozymes (som anvender mellem 11 og 13 pct. af omsætningen på forskning, red.) – har stor fordel af, at der er en stærk offentlig forskning. Dels fordi de uddanner dygtige kandidater. Dels fordi de udvikler noget basisteknologi, som man kan bruge i industrien til at udvikle ny teknologi og bruge til at lave nye produkter."

Det er ikke tilfældigt, at han nævner så store virksomheder som Arla og Danisco, for det er de store, der hiver gennemsnittet op på 0,5 pct. og dermed også bestemmer farten.

"Der ligger en udfordring i at få flere forskere ud i de små virksomheder og få virksomhederne til at forstå, at det kan betale sig at have en forsker ansat."

Koncerndirektør Michael Stevns, Arla Foods:

"Jeg kunne ikke drømme om at kræve, at danske fødevareforskere skal sælge ud af deres kreativitet og nysgerrighed. Men når erhvervslivet sponsorerer forskningen, er det ikke urimeligt at forlange af forskerne, at de accepterer en vis begrænsning og fokuserer på, hvad fremtidens forbrugere vil putte i munden."

(Børsen 17.3)

Industrielle tommeskruer

Det hedder i rapporten, at landbrugs- og industrisektoren vil satse, hvis de offentlige midler også stiger i forhold til udmeldingerne jf. Barcelona-deklarationen, hvori EU-landene bl.a. er blevet enige om at hæve forskningsindsatsen til 3 pct. af BNP. Heraf de offentlige bevillinger til 1 – 1,2 procent mod i dag 0,7 procent.

Omvendt er der klare politiske forventninger til, at erhvervslivet selv tager lidt over, når det gælder forskning og udvikling. I hvert fald er der ikke kommet et offentligt udspil til en opfølgning af FØTEK. Falholt medgiver, at det kan opfattes som en indirekte opfordring til industrien om, at nu må den selv:

"Men industrien lever jo primært af at kunne få dygtige kandidater, så det er meget vigtigt, at vi kan blive ved med

Programmer gav mange løsansættelser

det. Hvis man ikke kan rekruttere gode kandidater i Danmark, vil forskningen gradvist rykke ud af landet. Virksomhederne bliver nødt til at lægge forskningen dér, hvor de kan få kandidater. Derfor slår vi i ATV-rapporten meget på, at der skal være en stærk forskning på universiteterne. Du kan ikke uddanne de bedste forskere i verden, hvis du ikke har noget basisforskning gående på universiteterne,” siger Per Falholt.

FØTEK gav anvendelsesorienteret forskning

Halvdelen af den offentlige forskning er blevet finansieret af basismidler. Ca. 45 pct. er kommet fra andre offentlige kilder, dvs. især fra FØTEK-programmerne men også særbevillinger, offentlig kontraktforskning, forskningsråd og EU. Resten - de sidste 5 pct. - er kommet fra private kilder, dvs. fonde eller samarbejdsprojekter med industrien. En stor del af den offentlige forskning har altså ikke været uafhængig.

ATV og andre har anført, at *”den kraftige binding af de, såkaldt frie, offentlige midler i FØTEK til kravet om medfinansiering fra industrien i samarbejdsprojekterne, har bevirket, at en del af forskningen på universiteterne i stigende grad er blevet udviklingspræget frem for grundlagsskabende, at den uafhængige universitetsforskning derved har fået trangere kår.”*

”Selvfølgelig skal der fortsat være programmer mærket mod specifikke mål, og så er det vel en meget god ide, hvis forskningen har en eller anden form for frie midler. Forskerne skal også have mulighed for at forske i områder, som interesserer dem. Men lige præcis hvor mange frie midler, de skal have, og hvor meget, der skal være bundet på nogle opgaver, det må man kigge på i forhold til, hvad der er af ideer og muligheder,” siger Per Falholt.

lpm

FØTEK havde store konsekvenser for forskernes ansættelsesforhold. Programmidlerne medførte stor vækst i antallet af projektsatte forskere, mens antallet af fastansatte forskere lå ret konstant.

ATV-udvalget anbefaler, at der gøres op med ubalancen til fordel for fastansatte. Men så skal der også stilles krav, siger arbejdsgruppen fra den private sektor: ”Det må ikke blive en sovepude, sådan at forskerne gror fast i de samme job,”

”Der skal være et krav om, at forskerne skal være mobile og ikke må sidde i det samme job i måske mere end fem år ad gangen. Så skal de rykke videre til et relateret område eller måske tage et år eller to på et udenlandsk universitet. Vi har ikke lyst til at opbygge et forskningssystem, som er så tungt og stift, at det ikke kan laves om. Det skal være fleksibelt, og man skal kunne rykke folk og ressourcer derhen, hvor der er behov for det. Og forskerne selv skal selvfølgelig også være interesserede i det.”, siger Falholt – som dog ikke kæder den manglende mobilitet sammen med de mindre danske virksomheders ulyst til at ansætte forskere ...

De fastansatte lektorer og professorer bruger i øvrigt alt for meget af deres tid på at søge programmidler:

”Når de ikke underviser, søger de programmidler for at holde deres institutter kørende. Vores allerbedste forskere i det

”Programmidlerne har medført en stor vækst i antallet af projektsatte forskere, mens antallet af fastansatte forskere har ligget ret konstant. Da løst ansatte forskere ikke kan pålægges undervisningspligt og administrative opgaver, er de undervisningsmæssige og administrative forpligtelser steget for de fastansatte professorer og lektorer (på KVL, DTU m.fl. universiteter, red.), hvis forskningsindsats man herved oven i købet substituerer med yngre og mindre erfarne forskeres. En overvægt af tidsbegrænset ansatte inden for et enkelt forskningsområde kan i yderste konsekvens betyde, at området ved projektophør pludselig skæres drastisk ned med et stort tab af opbygget kompetence og spild af ressourcer til følge.” (Rapporten, s. 63)

offentlige system, har altså kun meget lidt tid til at forske. Det kunne man gøre noget ved gennem øgede bevillinger, men man kunne også i højere grad få industrien til at sponserer noget af forskningen”.

ATV til universiteter: Lad industrien om patenter ...

”FØTEK var fantastisk godt til at fremme samarbejdet mellem universiteter og industrien, men nu har man dummet sig lidt med loven om ophavsrettigheder. Det er ikke fordi, industrien vil stjæle de opfindelser universiteterne laver, men nu mener nogle af universiteterne, at de skal have rettighederne til det hele, og så gider industrien ikke betale. Der skal være en fair deling,” siger Per Falholt, fmd. for ATV-arbejdsgruppen.

ATV udtrykker betænkelighed ved patentlovens ”brede fortolkningsmuligheder”, fordi vilkårene for samarbejdsprojekter ikke er tilstrækkeligt klare. Loven vil vanskeliggøre kontraktforhandlinger mellem universiteter og industrien.

I Forskningsministeriet har en arbejdsgruppe ellers slået fast, at patentloven er

i orden, og dermed understreget det politiske ønske om, at universiteterne skal til at tjene penge på deres patenter og at patenter i øvrigt er et succeskriterium for et moderne universitet.

ATV spår dog, at patentering kan være spildte kræfter for universiteterne, for profitmulighederne står ikke mål med ressourceforbruget og fordi den ”aftalemæssige manøvrer mulighed” er begrænset.

ATVs ligner en anbefaling til universiteterne om at overlade patenter til industrien. Industrien har nemlig ingen motivation til at deltage i samarbejdsprojekter, når de ikke selv er sikre på at skumme fløden ...

jo

Hvad har de egentlig gang i,

Mange af de krav til effektivitet, indrapportering og kontrol, som ministerierne stiller, gør arbejdet meget besværligt. Og nogle krav er modstridende – og nytten tvivlsom.

FORSKERforum graver i, hvad en Budget- og Planlægningsafdeling på et universitet egentlig bruger kræfterne på og hvad kontorchefen for området tænker om sit arbejde...

Universitetsreformen giver løfter om øgede frihedsgrader. Men der skal stadig måles og vejes og opgøres og godtgøres og afrapporteres og indrapporteres og analyseres. Og der skal udarbejdes udviklingskontrakter, årsrapporter og omkostningsbaserede budgetter og regnskaber.

Naturligvis skal der afrapporteres. Staten skal have mulighed for at tjekke om den får 'value-for-money', men rapporteringskravene synes ikke gennemtænkte, mener **Lars Øbing**, kontorchef i Budget- og Planlægningsafdelingen, Københavns Universitet. Han har lidt svært ved at se en snorlige og sammenhængende logik i de ministerielle og statslige initiativer:

"På den ene side har man en universitetsreform, der er pakket ind i en masse lovord om mere frihed og selvstyre til universiteterne, mens man på andre reformområder øger kontrol- og rapporteringskravene. Det er modsatrettede tendenser," siger han.

"Desuden er det ikke alt i en vidensorganisation, man kan måle og veje og plote ind i kurver. Men det skal vi i

stadig stigende grad. Snart sagt alt skal *kvantificeres* - også den videnskabelige produktion. Men antallet af videnskabelige publikationer udtrykker jo netop kun noget om antallet - ikke noget om forskningskvaliteten på universitetet".

Regnskabet skal gå op

Ude på institutterne opfattes universitetets hovedadministration ofte med mistro. "De" vil styre og kontrollere med økonomi og djøfisering som eneste målestok, lyder det.

For at få syn for sagen er FORSKERforum taget på visit i KUs administration i Nørregade for at finde ud af, hvad en ledende topembedsmand egentlig laver.

Indholdsmæssigt ser kontorchef Øbings arbejdsuger meget forskellige ud. Der kan være uger, hvor han er af sted til konferencer og seminarer, og der kan være uger, der er fuldstændig booket op af møder eller tilrettelæggelse af de mange afrapporteringer, som Budget- og Planlægningsafdelingen har den koordinerende funktion i forhold til. Det er her i afdelingen, at materialet og informationerne bliver prioriteret. Man indkalder bidrag fra fakulteterne og foretager de overordnede analyser og fortolkninger.

"Vi skal sørge for, at det store regnskab går op. Hvis der er fakulteter, der overskrider budgetterne, er der andre fakulteter, der må holde igen, og der skal findes en afdragsordning. Vi dikterer ikke, hvordan fakulteterne skal løse eventuelle budgetproblemer, men vi kan komme med forslag," siger Lars Øbing.

Det bliver ikke nødvendigt i år. For første gang i mange år går alle seks fakulteter ind i 2003 med økonomisk overskud til fremtidige investeringer, og gæld er afdraget.

"Udgifterne er blevet reduceret, og indtægterne er øget, bl.a. på grund af flere STÅ'er - beståede eksaminer, som udløser taksameterbetaling - og en oprioritering af økonomistyringen i forhold til fakulteterne og deres afrapporteringer," forklarer Øbing.

Djøfiseret politimand?

Hver måned skal fakulteterne redegøre for, hvordan det går med økonomien, men Lars Øbing vil dog ikke - på det direkte spørgsmål - betegne sig selv som en djøfiseret politimand. Og han føler heller ikke, at andre ser på ham på den måde.

"Jeg er selv rundet af universitetet.

Herved får man indsigt i gangen på et universitet og har forhåbentlig en kritisk stillingtagen og nuancering med i bagagen. Jeg synes generelt ikke, at der er 'os' og 'dem' typer i den sammenhæng. Det handler vist mere om følelser og fordomme" siger Lars Øbing, der selv er fra statskundskab, Aarhus Universitet.

Universitetsreformen: Modstridende tendenser

Foruden en del centrale udvalg på universitetet, sidder Lars Øbing også i planlægningsudvalget i økonomigruppen i det **Nordiska Universitets Administrators Samarbetet**, NUAS. I dagene 24. - 27. maj er Københavns Universitet vært for en stor NUAS-konference med titlen "Kvalitet og effektivitet i økonomifunktionen", hvor der bl.a. bliver fokus på økonomistyring, digital universitetsforvaltning og problemstillinger i relation til ledelsesforandringerne på universiteterne.

"NUAS er et godt forum for erfaringsudveksling. I de øvrige nordiske lande, ikke mindst i Sverige, har de f.eks. erfaringer med eksterne medlemmer i bestyrelsen," siger han.

Universitetsloven har naturligt fyldt noget i Budget- og Planlægningsafdelingen det seneste stykke tid, og der er endnu mange uafklarede forhold. Man søger med et blik ind i krystalkuglen for at spå, hvad den kommer til at betyde for handlemuligheder og økonomisk råderum

"Men man kan ikke vurdere fremtidens grundvilkår for universiteterne ved at se isoleret på universitetsloven. Det er nødvendigt også at se på de øvrige ministerielle initiativer og generelle statslige tendenser. Som umiddelbart peger i hver deres retning," mener han.

Første eksempel: Samtidig med, at man taler om øgede frihedsgrader, skal 2. generations udviklingskontrakterne være langt mere operationelle i deres målsætninger. Indsatsen skal i endnu højere grad kunne måles, og bevillingerne styres efter mål og resultater.

Andet eksempel: Reformene i de statslige institutioner, hvor der skal indføres omkostningsbaserede budgetter og regnskaber med virkning fra 2005. Om det har et udvalg under Finansministeriet skrevet i en rapport: "at særligt vedrørende en overgang til omkostningsbaserede budgetter finder udvalget det vanskeligt at vurdere om de potentielle fordele ved at indføre dem i væsentlighed

Budget: 3.500.000.000 kr.

Københavns Universitet har et budget på ca. 3,5 mia. kr. årligt, som i Konsistorium fordeles til KU's seks fakulteter og fællesadministrationen.

Årsrapporten for 2002 er ikke udkommet endnu, men den vil afsløre, at aktiviteterne på både undervisnings-, forsknings- og formidlingsområdet er steget. F.eks. producerede KU 1000 flere kandidater i 2002 end i slutningen af 1990'erne.

Til gengæld vil rapporten også afsløre, at den eksternt finansierede forskning, altså programforskningen, får mere og mere indflydelse på universitetets dagligdag. Siden 1998 er andelen af eksternt finansierede VIP'er steget med 61 procent - fra 334 til 539. Andelen af ordinære VIP'er er i samme periode kun steget med 7 procent.

i Nørregade

Lars Øbing: Det er noget forenklet at opfatte administrationen i Nørregade som djøfisering....

overstiger ulemperne. Det hænger ikke mindst sammen med, at der allerede er gennemført en række tiltag herunder huslejeordning (det har universiteterne, red.), taxameterstyring (det har universiteterne, red.), som inden for rammerne har forbedret grundlaget for en mere effektiv opgavevaretagelse og skabt større gennemskuelighed. En række af de potentielle fordele er således allerede høstet."

Snærende bånd for vidensproduktion

"Man kan godt tvivle på, om indsatsen så står mål med nytten, og undre sig over, at man tager alle 328 statslige institutioner over én kam, når der øjensynligt er nogle statsinstitutioner, der allerede har nået et mål af effektivitet, og så i øvrigt uden at kigge, hvad institutionerne er sat i verden for," siger Lars Øbing.

"Regeringens mål er at få "konkurrenceudsat" den offentlige sektor i forhold til det private marked, og dermed skabe mulighed for at reducere den offentlige sektors rolle i samfundsøkonomien, hvis "varen" ikke leveres. Men man kan jo godt frygte, at der på sigt bliver lagt nogle snærende bånd i forhold til vidensproduktion. I en proces frem til erkendelse af ny viden lærer man vel både af resultater og ikke-resultater," siger han.

"Efter planen skal vi fordele omkostninger på hvert enkelt formål, men det forudsætter, at man meningsfuldt kan op-

stille et kapitalregnskab og kan adskille forskning og undervisning, og det har vi af gode grunde hidtil haft meget vanskeligt ved at kunne gøre på en sigende måde," siger han med henvisning til de forsøg, der er gjort i virksomhedsregnskaberne.

Nu hedder de imidlertid "årsrapporter", og er med årsrapporten for 2002 blevet reduceret i omfang efter ønske fra Økonomistyrelsen. Fra 50 til 20 sider. Men igen er der modstrid mellem myndighedernes udmeldinger:

"Økonomistyrelsen ønsker en mere forenklet og fokuseret afrapportering. Det er jeg meget enig i, og det burde jo foranledige vores ressortministerium til også at stille færre krav til, hvad der skal følge af bilag, men det er ikke sket. Tværtimod skal vi rapportere endnu mere," siger Lars Øbing og fremviser en halvtyk bog fyldt med skemaer og tabeller.

Det er kontorchefens indtryk, at en del af det blot er 'just in case' information.

"Vi bruger en del ressourcer på at levere en masse materiale, men i virkeligheden tror jeg, at der er mange af rapporteringskravene, der ikke bliver brugt ret meget. I fremtiden håber jeg rapporteringskravene fra myndighederne bliver sammenhængende, mere enkelte, langsigtede og mere nyttige for den enkelte institutions styringsbehov – og meget gerne baseret på tillid og dialog..."

To arbejdsdage i Lars Øbings liv:

Ikke overraskende afslører et blik i Øbings kalender en masse møder. Og hvad laver han så, når han ikke sidder i møder?

Så sidder han i møder! Af den mere spontane slags, der opstår, når en medarbejder kigger ind på kontoret for at få afklaret et spørgsmål i forbindelse med en af afdelingens mange fortløbende opgaver.

Roen til at tænke sammenhængende tanker i forhold til større opgaver, til at skrive, forberede et oplæg eller læse en rapport foregår i ydertimerne. Dvs. om morgenen, ud på eftermiddagen, eller mest sandsynligt hjemme om aftenen. Inden en ny uge begynder, har han tjekket mails om søndagen, og de materialer, der skal læses som forberedelse til det ugentlige afdelingschefmøde mandag, har han som regel fået med sig hjem om fredagen.

Der kan næppe være tale om en arbejdsuge på mindre end 50 timer, men Lars Øbing vil helst ikke tælle arbejdstimer. Det skal nemlig helst ikke komme til at lyde som en klagesang, for en stor del af hans arbejdsindsats er lystbetonet.

"Jeg oplever stedet som en arbejdsplads, hvor der er højt til loftet. Man har mulighed for at eksperimentere, og der bliver lyttet til én," siger han.

Mandag den 17. marts

9.00 Følger op på forskellige opgaver.

10.00 Afdelingschefmøde, hvor kommende udfordringer og arbejdsopgaver bliver diskuteret.

12.00 Møde med universitetsdirektør Else Sommer vedrørende et møde i Rektorkollegiet.

12.30 Diskussion af forskellige opgaver med medarbejderne i afdelingen.

13.30 NUAS-møde vedrørende planlægningen af NUAS-konferencen i maj.

15.30 Diskussion af forskellige opgaver med medarbejdere i afdelingen.

18.30 Går hjem, med læsestof i tasken.

Tirsdag den 18. marts

9.00 Det ugentlige kontormøde. En runde om hvad hver enkelt er i gang med. Erfaringsudveksling, og Lars Øbing slutter af med at fortælle om seneste nyt. Denne dag om hvad nye udfordringer og omstrukturændringer på IT-området kommer til at betyde bl.a. for afdelingens varetagelse af økonomisystemerne.

10.45 Opfølgning på forskellige opgaver og småmøder med medarbejderne. Bl.a. den videre planlægning af NUAS-konferencen, samt diskuteret et oplæg omkring en fakultetsrunde, hvor rektoratet, universitetsdirektøren, sekretariatschefen for ledelsessekretariatet og Lars Øbing tager rundt på alle seks fakulteter og drøfter universitetets udviklingsområder, og hvad fakulteterne gør for at efterleve dem, og hvilke økonomiske behov de eventuelt har for at realisere dem. Valgte forside til årsrapporten samt havde ærinder i Kvikservice m.v. (servicekontor for henvendelser til Fællesadministrationens)

14.00 Møde med FORSKERforums journalist.

15.30 Forberedelse af Fakultetsrunden.

17.30 Den officielle arbejdsdag slutter

FORSKERALLIANCEN: Effektiv interessevaretagelse

Af seniorforsker NIELS E. POULSEN, DMs Forskningsinstitutioner (afd. III) & lektor LEIF SØNDERGAARD, DMs Universitetslærafdeling (afd. I)

FAGLIG KOMMENTAR

I overensstemmelse med tidsånden er der indført frit fagforeningsvalg for akademiske medlemmer af AC organisationerne. DJØF, CØ og IDA traf beslutning i 2002 om at ændre deres optagelseskriterier, så de fremover kunne konkurrere om medlemmerne. Andre organisationer i AC (DaDL, DM, ESF, GL og JaF) har i år besluttet at følge linien om frit valg.

Der er frygt for, at konkurrencen om medlemmerne bryder ud i lue. Der er indtil nu mange ubesvarede spørgsmål om "frit valg": *Hvorledes skal interessevaretagelsen (løn og ansættelse m.m.) foregå? Hvad med pensionskassen og arbejdsløhedskassen? Vil "frit valg" ende med "frit fravalg", hvor nogle bare melder sig ud?*

De undervisnings- og forskningsansatte i akademiker-fagforeningerne tror imidlertid på, at samarbejde er vejen frem. Derfor har vi på tværs af fagforeninger etableret FORSKERALLIANCEN. Samarbejdet startede med en selvstændig forhandlingsdelegation under AC, som stod for den endelige forhandling af stillingsstrukturen i 1999. Sidenhen har samme forhandlingsdelegation haft held til at få Ph.D.'erne tilbage på AC's lønskala efter Ph.D.'ernes mangeårige dårlige aflønning.

I AC er det besluttet, at forhandlingsdelegationen gøres permanent frem til overenskomstforhandlingerne i 2005.

Forskeralliancen – hvoraf nogle parter står bag udgivelsen af FORSKERforum – har med held holdt sammen og fortsat samarbejdet trods frit valg-rumlen. Det er ønsket at samarbejdet skal forbedre interessevaretagelsen for de ansatte på forsknings- og undervisnings-stederne. På møderne i Forskeralliancen har vi ikke kun diskuteret løn og ansættelsesforhold, men en lang række forskellige uddannelses- og forskningspolitiske emner, som har været centrale i den seneste tid, fx forslag til universitetslov og sektorforskningslov. Sekretariatsamarbejde mellem organisationerne har været diskuteret. Målet er her at prøve at

modvirke dobbeltarbejde i de forskellige sekretariater og derved effektivisere interessevaretagelsen og medvirke til at spare på kontingent-kronerne.

Det er ingen hemmelighed, at vores sektor ikke har den største bevågenhed i de store fagforeninger. I nogle organisationer, hvor medlemsflertallet *ikke arbejder i vores sektor* har man i nogle tilfælde taget mere hensyn til "samfundsinteresser" end til at varetage de universitetsansattes interesser. Det har fx givet sig udtryk i et forløb om universitetsreformen, hvor AC ikke har talt vores sag, men i højere grad har været interesseret i ministerierne. Man kan frygte noget der ligner, når der i efteråret skal lovgives om sektorforskningen.

Sådanne oplevelser aktualiserer, at det er nødvendigt med et forum, hvor vi får større gennemslagskraft. Det er nødvendigt med en synlig interessevaretagelse, hvis medlemmerne skal se nytten af et medlemskab og fortsat være motiveret til at være medlemmer af en fagforening.

FORSKERalliancens fremtid afgøres i en afvejning af medlemmernes behov og af, hvordan interessevaretagelsen bedst organiseres.

Men det frie fagforeningsvalg betyder oprud, og vores sektor går ikke fri. Ændringerne skal ske i samarbejde med de involverede organisationer, men vi ønsker ikke at være *et residual*, som andre kan handle med. Vi vil have vores interesser på universiteter, i sektorforskningen og på forskningsinstitutionerne direkte repræsenteret uden begrænsende mellemlid.

Forskeralliancen rummer her et kim til *en mere revolutionær vej* som svar på moderorganisationernes brede motorvej. I praksis kan det medføre, at FORSKERalliancen udvikler sig til en fælles paraply med dobbeltmedlemskab af fagforeningerne. Eller – mere radikalt – det kan føre til et ønske om selvstændighed i et nyt akademisk forbund for forsker- og undervisningsansatte.

Der skete en iøjnefaldende stor fornyelse af personalet ved universiteterne i perioden 1995-90. Mere end en tredjedel af professorer og lektorer i slutningen af 2000 bestod således af forskere, som blev ansat i denne periode.

Fornyelsen afkræfter mange års profeti om de store rekrutteringsproblemer, som ville opstå, når en masse jævnaldrende universitetslærere ville lade sig pensionere omkring år 2000, og der ikke var rutinerede lærere til at tage over.

"Fornyelsen af personalet bliver betydeligt mere glidende, end skeptikerne havde frygtet. Der er sket en stor fornyelse, og aldersafgangen i de kommende år bliver også jævner end forventet, så rekrutteringen vil komme til at ske løbende", forudsiger Bertel Ståhle fra UNI-C, som har lavet en rapport om udviklingen i personalebestanden.

Nye stillinger

Fornyelsen af personalet er ikke sket som følge af uventet førtids-pensionering af den nuværende stab.

Årsagen til fornyelsen i perioden 1995-2000 er, at der blev oprettet 270 nye ordinære professorater i perioden, så der tilsammen er ca. 1000 professorer. (*Hertil kommer 200 i den nye tidsbegrænsede professor-kategori m.s.o. ("med særlige opgaver")*), som Ståhle-rapporten ikke inddrager).

Der kom 300 nye lektorer i perioden, så der tilsammen er 3400 af disse.

Der kom 100 nye adjunktstillinger, så der tilsammen er 530 af disse.

Også antallet af supplerende forskningsadjunkter voksede med ca. 200 til i alt 670.

Tallene skal ikke læses som en lettelse af arbejdsbyrden for de enkelte universitetslærere. Væksten i de enkelte personalekategorier skal ses på baggrund af den manglende personalevækst fra midt-80'erne. Først i 2000 nåede det samlede antal lektorer således op over antallet i midten af 80'erne, selv om der i samme periode var en stor vækst i studentermassen.

"Prognosen viser udsigt til en personaleudskiftning på 6-7 procent i de kommende år – hvis man baserer det på personalets aldersfordeling – og det giver en forskerrekruttering, som ikke adskiller sig markant fra rekrutteringen i den sidste halvdel af halvfemserne", forudsiger Ståhle.

Opslag med kun én kvalificeret ansøger

Mens alderspuklen således er afløst som

kvalificeret ansøger

- til halvdelen af alle stillingsopslag på universiteterne, fortæller rapport. Problemet er ikke 'nepotisme og indavl', men at der kommer til at mangle kvalificerede ansøgere til universitetets stillinger, forudser rapportens ophavsmand

Halvdelen af alle stillingsansøgninger på universiteterne havde kun en kvalificeret ansøger

problem kan Ståhle af tallene aflæse et andet problem: "Ikke at der mangler forskere, men at der kommer til at mangle kvalificerede ansøgere til universitetets stillinger".

En voksende andel af lærerstillingerne i perioden blev nemlig besat uden konkurrence. I næsten en tredjedel af professor-, lektor og adjunkt-ansættelserne var der kun én ansøger.

Og når man ser på andelen af kvalificerede ansøgere viser det sig, at i halvdelen af alle ansættelsessagerne var der kun én kvalificeret. Ansættelsesudvalget havde således ingen valgmuligheder – og der var således ingen konkurrence.

Konkurrencen var størst om professorstillingerne, idet der her var flest tilfælde med flere kvalificerede ansøgere – hvilket kunne tyde på, at der er mange 'sultne' lektorer, som gerne vil opgraderes.

Det var især inden for jordbrugs- og veterinær-området, at konkurrencen var lille, for her var der i tre fjerdedele af alle tilfælde kun én kvalificeret ansøger til lektor- og adjunkt-stillingerne. Men især teknisk videnskab – og i lidt mindre grad på sundhedsvidenskab og samfundsvidenskab – var der alt andet end trængsel om lektorater og adjunkture. Kun på naturvidenskab og humaniora var der et flertal af stillinger med flere end én kvalificeret ansøger.

Universitetet ikke attraktivt

Danmarks Forskningsråd har i flere rapporter udråbt den manglende konkurrence om stillingerne som "nepotisme" og "indavl", men det kan man ikke uden

videre slutte mener Ståhle: At der kun er en enkelt ansøger betyder jo ikke, at det ikke er den bedst kvalificerede!

Der findes ikke nærmere undersøgelser af, **hvorfor** ansøgningsfeltet ofte er så snævert, men man kan opstille nogle teser.

"De største rekrutteringsproblemer er der, hvor konkurrencen med den private sektor er størst. Rekrutteringsproblemer kan således skyldes, at universiteterne ikke er tilstrækkeligt attraktive: Stillingsstrukturen kan være for stiv, stillingsindholdet for broget, og lønnen for lav sammenlignet med den private sektor", siger Ståhle, der personligt mange gange har konstateret, at der ikke længere er status i at være universitetsansat.

"Der er ingen kobling mellem ens kvalifikationer, stilling, indsats og løn. Og grundlæggende så er en karriere i universitetssektoren helt afhængig af tilfældigheder – og det betyder selvfølgelig noget for, hvor attraktivt universitetet er".

Strategiske opslag giver færre ansøgere

En anden årsag til at der kun er én ansøger kan være, at institutter laver snævre stillingsopslag, hvor der søges specialiserede færdigheder. Det gøres strategisk, for at instituttet skal kunne profilere sig og ofte også, fordi forskerne på samme institut arbejder tæt sammen i en forskergruppe om de samme problemstillinger – men det bliver ofte udlagt som "nepotisme og indavl".

"Der kan selvfølgelig være enkelte tilfælde. Men for ansøgerne er det da en fordel, at de præcist ved, hvad der søges, og at de ikke søger i et bredt opslag, som opleves som en ubestemt 'black-box', hvor udfaldet forekommer tilfældigt. Det er da mere synligt og gennemskeligt, hvis ansøgerne kender området og måske konkurrenterne – uden at jeg hermed siger, at der på forhånd er sat navn på stillingen".

Ståhle tror ikke, at **Dandy-loven** – den kommende universitetsreform – vil betyde flere kvalificerede ansøgere til stillingerne:

"Tværtimod. Det strategiske sigte i loven vil klart betyde flere snævre opslag. Andelen af opslag hvor der kun er en ansøger kommer formentlig til at vokse ..."

jo

Bertel Ståhle: **Forskere søges – ansøgere mangler** (Forskerpersonale og forskerrekrutering på danske universiteter 1998-2000)

Ansøgningstryk på hum og nat

Der er stor forskel på ansøgningstrykket mellem hovedområderne. Konkurrencen er størst på humaniora, hvor der kun i hvert sjette opslag kun viste sig én **ansøger** (hvilket ikke må forveksles med *kvalificerede ansøgere*). Også på naturvidenskab er der relativt få opslag (en femtedel), hvor der kun viste sig én ansøger.

Og det er også på humaniora og naturvidenskab, at der er flest opslag med mere end tre ansøgere, hvilket der er i omkring halvdelen af opslagene. (Det er også humaniora, som har den højeste gennemsnitsalder).

På samfundsvidenskab, jordbrug og sundhed er der kun én ansøger i en tredjedel af tilfældene. Og her er der flere end 3 ansøgere til hvert 3-4 opslag.

Teknisk videnskab skiller sig ud som det sted med mindst konkurrence, idet der til næsten halvdelen af stillingerne kun viste sig én ansøger. Kun i hvert 4. opslag inden for teknisk videnskab er der flere end tre ansøgere.

Ses på **antallet af kvalificerede ansøgere** viser det sig, at halvdelen af alle opslag i perioden 1998-2000 blev gennemført med kun én kvalificeret. Stillingen blev således besat uden konkurrence. Det gælder især på jordbrugsvidenskab, hvor tre fjerdedele af alle stillinger blev besat uden konkurrence. På teknisk videnskab blev seks ud af ti opslag besat uden konkurrence, mens det samme var tilfældet i halvdelen af opslagene på samfundsvidenskab og sundhedsvidenskab. På humaniora og naturvidenskab skete det 'kun' i hvert tredje tilfælde.

Kønskonkurrencen

Kun en fjerdedel af de 1300 professor, lektor og adjunkt-stillinger, som blev slået op i perioden 1998-2000 havde kvalificerede kvindelige ansøgere. Og i de 340 besættelser, hvor der var konkurrence mellem kønnene, fik kvinderne 44 procent af stillingerne.

Kønsfordelingen er dog ulige fordelt; jo højere oppe i systemet, jo flere mænd: Af adjunktstillingerne fik kvinderne 50 pct., af lektorstillingerne 41 pct. og af professoraterne bare 37 pct.

Den relative skævhed kan forklares ved, at der ofte er flere kvalificerede mænd end kvinder til stillingerne, og at der er flest kvinder på de områder, hvor der også er trængsel om stillingerne (fx humaniora).

En mere 'unaturlig' forklaring kan være, at der ikke nødvendigvis er kvinder i de **bedømmelsesudvalg**, som skal bedømme en kvindelig ansøger. I en tredjedel af de 688 stillinger, hvor der var mindst en kvindelig ansøger, bestod bedømmelsesudvalgene nemlig kun af mænd!

Flere faste stillinger – og færre løstansatte?

Det var intentionen med en tre år gammel stillingsstruktur-aftale. Men der mangler data for, om universiteterne har brugt aftalen til flere fastansættelser eller til flere løstansættelser, siger ministeriet. Så derfor kan der ikke evalueres...

Politisk drilleri, forhaling eller bare mangel på fakta?

Det er universitetsfagforeningernes spørgsmål til Videnskabsministeriet efter at en følgegruppe, som skulle følge universiteternes stillingsstruktur, har stået i stampe i tre år.

”Jeg kan kun svare for det sidste år, hvor jeg personligt har været involveret”, svarer **direktør Jens Peter Jacobsen** fra Videnskabsministeriets universitetskontor. ”Følgegruppen har prøvet at få informationer fra universiteterne om udviklingen i de forskellige stillingskategorier. Svarene var imidlertid meget uens og uanvendelige. Universiteterne har ikke været lige ’gearet’ til at svare på spørgsmålene”

Direktøren afviser, at der ligger en forhaling bag: ”Hvad angår ministeriets indsats det seneste år, må jeg absolut melde hus forbi. Vi har vitterlig gjort, hvad vi kunne for at fremskaffe data til brug for følgegruppen”.

I den netop offentliggjorte rapport **”Forskere søges – ansøgere mangler”** (se side 15) er der bl.a. statistikker over forskerpersonalets sammensætning på de enkelte stillingskategorier. *Hvorfor har ministeriet ikke bare kunnet opdatere den statistik?*

”Så enkelt er det ikke. Statistikken skal udarbejdes på baggrund af de enkelte universiteters – og måske fakulteters – oplysninger. Og det har altså ikke været muligt at indhente anvendelige data. Det har såvel ministeriets som fagforeningernes repræsentanter været helt enige om”.

Stillingsstruktur med intentioner

I begyndelsen af marts 2000 indgik Forskningsministeriet og fagforeningerne en aftale om en fornyelse af stillingsstrukturen. Ministeriet modsatte sig (halvautomatisk) oprykning af adjunkter og lektorer efter fagkyndig bedømmelse. Men ministeriet var med på at indføre forbedringer, bl.a. blev der oprettet nogle nye stillingskategorier (bl.a. ”undervisningsadjunkter”) og tilført 100 ekstra ordinære professorater og 200 tidsbegrænsede professorater ”m.s.o.” (”med særlige opgaver”).

I praksis blev de fleste forbedringer dog der blev formuleret som ”intentioner”. Universitetsledelserne kunne ikke tvinges til at oprette de nye stillingskategorier. Men der var enighed om, at der skulle ske en reduktion i de tidsbegrænsede ansættelser, der skulle opslås flere

lektorater så ph.d.’erne havde reel mulighed for at søge en universitetskariere, og de nye professorater skulle give flere velmeriterede forskere mulighed for at få den titel, som de er kvalificerede til.

Følgegruppe med intentioner

For at holde øje med at hensigterne faktisk blev ført ud i livet blev der nedsat en ”følgegruppe”, som løbende skulle holde øje med, om universiteterne faktisk bruger strukturen. Man kunne på forhånd udpege de felter, som man ville følge med særlig opmærksomhed fx

- forholdet mellem faste og tidsbegrænsede ansættelser. Vil det fortsat være sådan, at tidsbegrænsede forskningsstillinger (projektansættelser, post.doc.s o.lign.) uden undervisningspligt vil være den almindeligste stillingskategori ved nyansættelser?
- Vil det opleves som en begrænsning, at forskningsansatte på eksterne bevillinger skal deltage i undervisningen?
- Vil der ske en vækst i de utraditionelle stillingsveje (fx undervisningsadjunkturet), som skal begrænse antallet af løstansatte undervisere – målt i forhold til den samlede undervisningsbyrde eller det fastansatte personale?(se FORSKERforum april 2000).

Følgegruppen kom til at bestå af fagforeningsrepræsentanter og embedsmænd fra Forskningsministeriet. Men denne gruppe har oplevet et noget broget forløb.

Politisk drilleri

Først skete der det uheldige, at universiteterne i efteråret 2000 blev overført fra Forskningsministeriet til Undervisningsministeriet, som ikke havde indgået stillingsstruktur- og ”følgegruppe-” aftalen, og derfor gjorde sagen til genstand for rivalisering mellem minister Weiss og minister Vestager. Sagen blev lagt brak i politisk drilleri.

Da universiteterne så blev ført tilbage til Forskningsministeriet et år efter, viste Forskningsministeriet ikke den største interesse for at løbe sagen i gang. Og det hjalp absolut ikke, at formanden for følgegruppen blev (Risødirektør) Jørgen Kjems, direktør fra sektorforskningen, som ikke har særlig interesse eller hastværk i sagen.

Fagforeningernes forsøg på at vitalisere følgegruppen er strandet på, at ministeriet mangler data på, **hvordan de enkelte stillingskategorier har udviklet sig efter september 2000.**

Data-spørgsmålet har forhalet arbejdet fra efteråret 2001 til januar 2003, hvor fagforeningsrepræsentanterne – for at få skred i sagen - foreslog, at Analyse-institut for Forskning skulle sættes på opgaven med at levere data til udvalget. Men den idé spiser ministeriet ikke ubeset:

”Det er da én mulighed, men der er ikke truffet beslutning. Der er nedsat en teknikergruppe under følgegruppen, som skal komme med en anbefaling ...”, forklarer direktør Jacobsen.

Tekniker-gruppen har foreløbig arrangeret møde med Analyseinstituttet d. 10 april.

jø

31. december 2000: Videnskabeligt ansatte (eksklusive stipendiater) ved de 11 universitetsinstitutioner opgjort på stillingskategorier og hovedområder

	HUM	SAM	NAT	JORD	SUND	TEK	2000-ialt
<i>Ordinære stillingskategorier:</i>							
Professorer **	147	192	153	62	241	146	941
Lektorer	880	602	752	216	371	591	3412
Adjunkter	157	121	73	18	61	96	526
Ordinære stillingskat. i alt	1184	915	978	296	673	833	4879
<i>Supplerende stillingskategorier:</i>							
Forskningsprofessorer* #	4	29	9	9	8	15	74
Forskningslektorer	34	27	74	49	46	102	332
Forskningsadjunkter	61	51	184	87	106	185	674
Undervisningsadjunkter							
Undervisningslektorer							
andre							
Suppl. stillingskat. i alt	99	107	267	145	160	302	1080
Total	1283	1022	1245	441	833	1135	5959

** Stillingsstrukturen medførte mulighed for tilførsel af (100) ekstra professorater efter september 2000. Ingen ved dog, hvor mange der faktisk er ansat

* Eksklusive forskningsprofessorer ved Københavns Universitet indtil 2001.

Stillingsstrukturaf-talen medførte mulighed for tilførsel af (200) forskningsprofessorer m.s.o. (med særlige opgaver) efter september 2000. Ingen ved dog, hvor mange der faktisk er ansat.

Her er stillingsantallet opgivet ved udgangen af år 2000. Problemet for stillingsstruktur-følgegruppen er, at man ikke har data for de efterfølgende år, således at man fx ikke ved, hvad universiteterne faktisk har brugt stillingsstruktur-aftalen til (Kilde: Bertel Ståhle: ”Forskere søges – ansøgere mangler” (marts 2003).

Mange ubesatte professorater

Hvert fjerde professorat ved KU og i Århus er ubesatte, først og fremmest på grund af pengemangel. Nogle steder er der fortsat dårlige udsigter for 'sultne lektorer', mens der andre steder måske kommer en lille åbning

Universiteterne har i årevis brokket sig over, at der var alt for mange lektorater i forhold til de få professorater. Nu viser aktuelle tal fra Personalestyrelsen et choherende stort antal professorater faktisk er ubesatte. Hvert fjerde professorat på universiteterne i København og Århus er ubesat. I København drejer det sig om 71 professorater og i Århus om 55.

Virkelighedens antal ubesatte professorater er mindre end statistikkens, idet nogle professorater kan være under besættelse eller kan være 'ledige' på grund af orlov (uden løn). Det høje antal kan også skyldes, at universiteterne i september 2002 fik en nynormering på et tocifret antal, og disse nye stillinger har af *i bedste fald* ikke kunnet blive besat af praktiske grunde (og dermed være en fratrækker i statistikken).

Men det samlede indtryk er, at universiteterne lige nu har en professor-norm, som overstiger behovet. KUs 77 professorater ud af en normering på 297 antyder en vis ubalance i systemet.

Manglende bevillinger

Ubalancen har en fundamental forklaring, ifølge **kontorchef Søren Nissen fra KUs personaleadministration.**

"Københavns Universitet bruger altså sine bevillinger fuldt ud til undervisning og forskning, og der indgår selvfølgelig overvejelser om, hvordan fordelingen mellem fx professorater og lektorater bruges mest hensigtsmæssigt. At man har en professornormering betyder jo ikke, at fakultetet automatisk har bevilningen til professorater! Når man således oplår et professorat, så mister man noget andet. Med et professoropslag frem for et lektoropslag mister man groft sagt en fjerdedel underviser ..."

På KU er det begrænset, hvor meget mso-professorerne ("prof. med særlige opgaver") er kommet i spil. KUs normering er 50, men foreløbig er der kun ansat 16 og det er især sket på naturvidenskab og samfundsvidenskab.

KU-humaniora:

Adjunkter frem for professorer

Det er især på sundhedsvidenskab og humaniora, at der er ubesatte professorater i forhold til den normering, der er fastsat af konsistorium. Humaniora er kendt for et efterslæbet, idet man i firserne og halvfemserne havde meget stramme budgetter, og som følge heraf undlod at ansætte professorer.

I dag er sagen mere kompliceret, forklarer **KU-humanioras dekan:**

"En vigtig forklaring er, at nogle fag-

områder i højere grad prioriterer ansættelse af unge adjunkter end professorer. Der er vel kommet en 15-20 adjunkturen på den konto – og måske lyder det ikke af meget, men når man har levet med ansættelsesstop i mange år, så er det altså mange", siger John Kuhlmann Madsen. "Der er en generel fakultetspolitik om, at 1 ud af 5 stillinger skal være et professorat. Men i den konkrete vurdering på hvert fag indgår selvfølgelig også, om faget har en bred professordækning, for man *undlader* opslag".

Dekanen tilføjer til statistikken, at han inden for de seneste år har oplevet 6 professorater, som ikke blev besat, fordi der ikke var kvalificerede ansøgere eller at ansøgerne ikke havde tilstrækkelige kvalifikationer inden for det strategisk udpegede område.

Nogle steder bliver der måske plads til kvindelige ansøgere, når der kommer opslag ...

Århus har givet professorater fri på fakulteterne

På Århus Universitet er der 55 ubesatte professorater ud af ministeriets normering på 203.

"Der er ikke en begrænset lyst til at oplå professorater. Når der er så mange ubesatte, skyldes det bl.a. at normeringen i september blev udvidet med omkring 20 nye professorater, så op mod halvdelen af de ubesatte stammer herfra", forklarer rektor **Niels Chr. Sidenius.**

På ÅU har man for nogle år siden ophævet en fast normering mellem fakulteterne. De enkelte fakulteter kan således frit oplå professorater, når det anses hensigtsmæssigt og økonomisk forsvarligt på et fagområde. At professorpolitikken således er givet fri på ÅU indikerer også, at de stramme økonomiske rammer på fakulteterne sætter en bremse på lysten til at oplå professorater. Efter Sidenius' mening kunne politikerne lige så godt

Ubesatte professorater (marts 2003):

KU og Århus	ca. 25 pct.
SDU	7,5 pct.
RUC og AUC	ca. 15 pct.
HH-København knap	10 pct.
HH-Århus	ca. 35 pct.
DPU	ca. 45 pct.
Farmaceut. Højskole	ca. 30 pct.
KVL	ca. 15 pct.

(Kilde: Personalestyrelsen)

ophæve ministeriets normering af professor-rammen, fordi universiteterne har deres egne krav og forbehold over for en udvidelse af normeringen: Om der er økonomisk råderum, om der er kvalificerede ansøgere osv.

Århus-rector: Åbning på naturvidenskab og humaniora

På Århus Universitet er der aktuelt ikke den store bevægelse, som forrykker et indtryk af, at der i den nærmeste fremtid vil være et relativt stort antal ubesatte professorater. Men ÅU-rectoren afviser, at Århus har for mange professor-stillinger:

"Økonomien har været så usikker, at vi faktisk først nu i marts kan budgettere. Økonomien har været en begrænsning, men der er da bevægelser ud og ind. Det er min overbevisning, at man i løbet af de næste tre år vil have besat et større antal, så der vil være en rimeligere ratio mellem lektorer og professorer", spår Sidenius, der henviser til, at der på såvel naturvidenskab som humaniora er planer på vej for professorpolitikken efter en del år med en snærende økonomi.

Hvad angår de **tidsbegrænsede professorater m.s.o.** (med særlige opgaver) har Århus fået et tocifret antal, hvoraf kun et fåtal er aktiveret:

"Den er knap kommet i gang. Det er naivt at tro, at en ny professortype lynhurtigt bliver fuldt integreret. Den kræver – til forskel fra de ordinære professorater – en begrundelse for en særlig indsats og udpegning af de særlige indsatsområder. Men den stillingskategori skal nok blive aktiveret på visse områder - selv om det ikke er sikkert, at vi vil udnytte hele rammen ..."

jø

Deltid: Minister fralægger sig ansvar

EU's deltidsdirektiv skal beskytte deltidsansatte mod forskelsbehandling i forhold til fastansat personale. Men det har de deltidsansatte universitetslærere endnu ikke mærket noget til – og Beskæftigelsesministeren vil ikke gøre noget ved sagen

Beskæftigelsesminister **Claus Hjorth Frederiksen** (V) vil ikke tage affære i den sag om forskelsbehandling, som de deltidsansatte undervisere ved KUA har rejst (se FORSKERforum 162, marts).

”Det er meget skuffende, at ministeren ikke vil gribe politisk ind. Det er utilfredsstillende, at han blot gentager Finansministeriets argumentation. Der er trods alt tale om en forsømmelse fra statens side, og det må staten rette op på,” siger **Lene Waagstein**, formand for foreningen af deltidsansatte VIP'er ved Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet, DVIP-KUA.

Foreningen, der tæller både deltidsansatte eksterne lektorer og undervisningsassistenter, har klaget over, at de fortsat bliver diskrimineret i forhold til det fastansatte personale og ikke nyder samme ansættelsesgoder. F.eks. har de ingen pensionsordninger. Den forskelsbehandling er i modstrid med EU's deltidsdirektiv, mener DVIP'erne på KUs humaniora. De lavede deres egen undersøgelse af problemets omfang og rejste problemet for Folketingets Arbejdsmarkedsudvalg, der

sendte bolden videre til nuværende beskæftigelsesminister. Og to gange siden har Ole Sohn (SF) rykket for svar.

Ministeren lader stå til

Nu har ministeren endelig svaret, men han konkluderer, at de deltidsansattes retsstilling må løses mellem Finansministeriet og Akademikernes Centralorganisation v/Dansk Magisterforening eller i det ”af parterne aftalte konfliktløsnings-system”.

Bl.a. henviser ministeren til, at Finansministeriet fastholder, at der for undervisningsassistenternes vedkommende er tale om særligt beskrevne stillinger med et stillingsindhold og kvalifikationskrav, der gør, at de ikke kan sammenlignes med studieadjunkter og amanuenser.

Waagstein medgiver, at undervisningsassistenter ifølge beskrivelsen i det cirkulære, der fastlægger deres vilkår, har et stillingsindhold som netop assistenter: ”Men universiteterne bruger dem bare ikke sådan. Mange steder bliver undervisningsassistenter bedt om at varetage opgaver og en undervisningsbyrde af et

omfang, der svarer til det, som universiteterne kun kan pålægge fastansatte og deltidsansatte lektorer. Det sker sjældent på Københavns Universitet, hvor der blev ryddet op i forholdene i midten af 1990'erne, men jeg har selv oplevet det på Syddansk Universitet, hvor jeg blev tilbudt min egen eksterne lektor-undervisning som undervisningsassistent,” siger Lene Waagstein.

Med hensyn til de eksterne lektorer gentager ministeren bl.a., at ”der ikke er sammenlignelige stillinger til gruppen af eksterne lektorer”, og selv om der var, ”er aflønningen samlet set ikke mindre gunstig”.

Waagstein: ”Igen er problemet, at universiteterne anvender en stillingskategorier, der i sin intention ikke er skruet sammen til den type lærerkræfter, der reelt bliver ansat. F.eks. når de ansætter lærere uden hovedstilling andetsteds. Der er ikke afsat tid/penge til det enorme forberedelsesarbejde, der som regel er en forudsætning for at kunne gennemføre undervisningen.”

lpm

Dyrlægestuderende på tærerne af hinanden

Faciliteterne på Klinisk Institut på Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, KVL, blev i 1970'erne dimensioneret til 90-100 dyrlægestuderende. Men år for år er optaget blevet øget, og i sommer begyndte 140 studerende.

”Det er ikke et problem, når vi har forelæsninger i auditorierne, men i klinikkerne tøffer vi i hælene på hinanden og må stå på tærerne for at kunne se med. Vi når knapt nok at røre en hund, inden vi bliver færdiguddannede,” siger Eva Aagaard, næstformand i studenterforeningen Veterinær og Medicinsk Forening.

”Der er skåret ned på kliniktimerne, og vi bliver flere og flere på holdene. Flere end der er lektorer til. Teoretisk bliver vi sikkert lige så gode, som tidligere kandidater, men det er klart, at vi praktisk ikke får den samme uddannelse, som man gjorde for fem år siden, da der var færre på holdene. Og når vi sammenligner med uddannelserne i f.eks. Norge, Sverige, England og Holland, har vi meget mindre ’hands on’ tid”.

De studerende har gennem årene klaget til rektoratet over kliniksituationen, men synes ikke rigtigt, at der er gjort noget ved problemet.

Institutlederen: Ændrede krav og tidsånd

Det kommer der dog til at ske noget – med virkning fra 2005. Det årlige optag skal

øges til 180, der kommer flere lærerkræfter, der skal bygges et nyt hospital, og i det hele taget bliver der mere plads. Det bliver dyrlægestudiets største forandring i 30-40 år.

”Det hjælper selvfølgelig ikke de nuværende studerende, der har for lidt sammenhængende kliniktid”, siger **Pia Haubro Andersen** institutleder på Klinisk Institut. ”Men i forhold til deres forventninger om, hvor meget praktisk forberedelse, de kan få på studiet, er de måske også blevet lidt mere krævende end tidligere studerende. Det er tidsånden, tror jeg. Ikke nok studerende tager selv initiativ til at komme i praktik i dyrlægepraksis. Samtidig er klienternes berettigede krav om service steget pga. de seneste ti års udvikling af mange nye undersøgelses- og behandlingsmetoder af hunde, katte og heste,” siger hun.

Studieindholdet har også ændret sig med tiden. Nu om dage skal de studerende ikke blot forberedes til at komme ud at arbejde som praktiserende dyrlæger. De kan også blive ansat på virksomheder som NOVO, i miljøkontrollen og i andre forskningsinstitutioner.

”De studerende er frustrerede over, at de ikke kan starte i praksis og fungere fra dag ét. Men det kan de ikke, og det kommer de nok heller ikke til,” siger Pia Haubro Andersen der med udbygningen håber at kunne arbejde med grendeling, fx på smådyr.

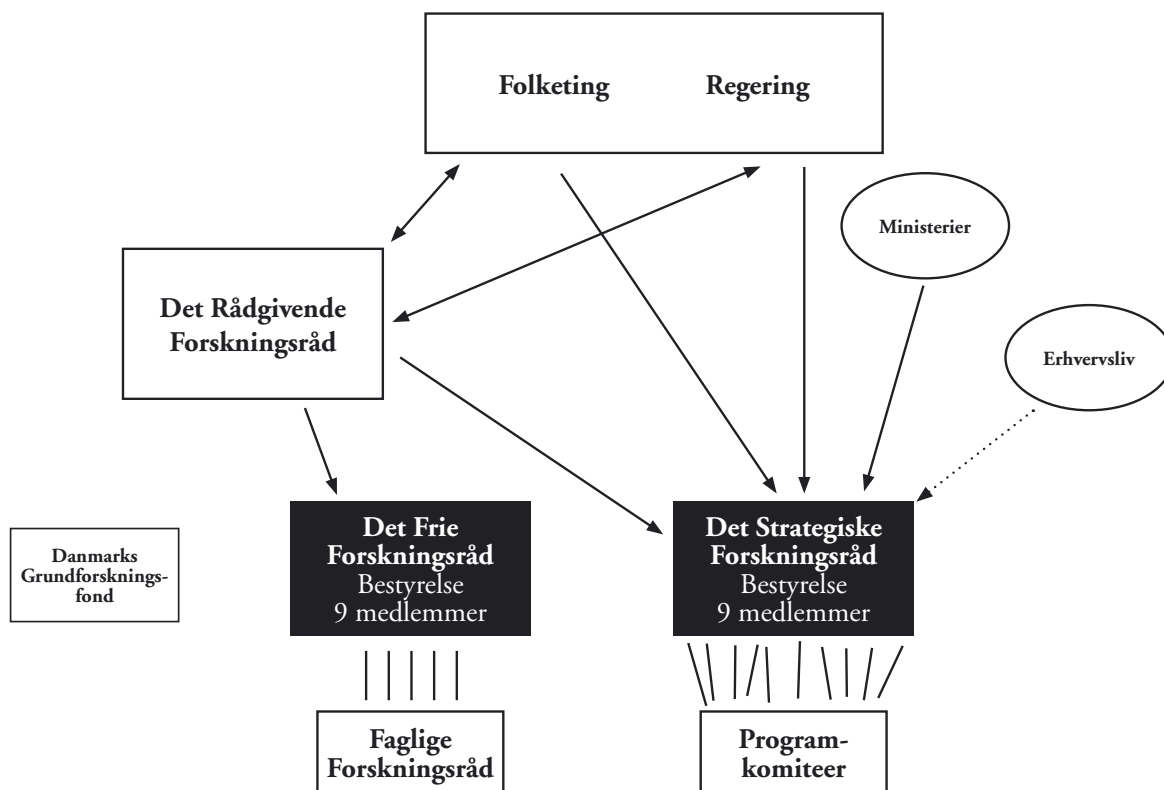
Forskningsbaseret undervisning – principielt set

De studerendes kontakt til fastansatte forskere er ofte begrænset.

”Vi går ikke så højt op i, om der står *ph.d.* eller *klinik-veterinær* foran deres navne, men principielt set skal vi jo have forskningsbaseret undervisning,” siger Eva Aagaard. ”Men lige såvel som vi kan have en professor, der giver forskningsbaseret undervisning, men er fuldstændig pædagogisk håbløs, så kan vi også have en gæsteforelæser, der måske ikke giver forskningsbaseret undervisning, men som er engageret og synes, det er sjovt og spændende og gider snakke med os studerende.”

Institutlederen: ”Her på Klinisk Institut er gæsteforelæserne typisk praktiserende dyrlæger, og vi går efter dem, som er inspirerende, gode til at formidle og er fagligt respekterede. Vi har ikke så mange gæsteforelæser fra sektorforskningsinstitutionerne, men vores helt klare forudsætning for, at anvende dem, er, at de kan tilføre studiet noget, vi ikke selv har.”

lpm

Figuren viser det to-delte bevillingssystem plus Grundforskningsfonden. Pilene angiver, hvordan påvirkningskilder vil arbejde. Der vil således være en del "interessenter" i Det nye Strategiske Forskningsråd ...

L142: Åbent bal for lobbyister

- når forskningssystemet deles mellem den frie kasse og den strategiske.

Lovforslaget er i al stilhed på vej gennem Folketinget

I dag findes et "frit" forskningsrådssystem opdelt mellem de enkelte hovedområder. Men fra næste år bliver der oprettet et sideordnet organ "Det strategiske Forskningsråd", som skal tage sig af de strategiske (program-) bevillinger.

Lovforslag L142 – som i disse dage behandles i Folketinget - lægger op til interessante magtkampe om bevillingsfordelinger.

I den strategiske gren lægges der op til slagsmål om hvilken forskning og hvilke brancher, der skal nyde godt af de offentlige penge. Her åbnes et bal for lobbyister.

Men der bliver også et slagsmål mellem de to store kasser. Politikerne skal prioritere, om penge skal gå til den frie eller til den strategiske gren.

DI: Forskningsfyrtårne

Som noget nyt vil industri-interesser – lobbyister - få direkte indflydelse på uddelingen. Bestyrelsesmedlemmer i det strategiske råd kan nemlig udpeges blandt såvel anerkendte forskere som "forskningssagkyndige, som repræsenterer aftagerinteresser".

Det har begejstret arbejdsgiverne i **Dansk Industri**, at industrien nu får direkte indflydelse på de offentlige forskningsmidler. Og det er blandt andet med indirekte adresse til den kommende forskningsrådsreform, at formanden for DIs forskningudvalg, Erik Sørensen, kræver, at den offentlige forskningsstrategi i højere grad prioriterer "forskningfyrtårne": Hvor får Danmark mest 'value for money', når det gælder større offentlige forskningsinvesteringer (BØRSEN d. 24. marts).

Branche-interesser

De første lobbyister har allerede tilmeldt sig ballet i den strategiske gren.

Således har **IT-Brancheforeningen** i en meget *usminket* henvendelse til Folketinget bedt om, at it-branchen får særstatus, når rådet skal besættes. Man anmoder om, at mindst 4 af de 9 medlemmer af rådet kommer til at repræsentere it-erhvervs- og forskningskendskab. It-forskning har nemlig stor betydning for andre fagområders forskning, hvilket i øvrigt også fremgår af VTU-ministeriets seneste strategi, siger altså IT-branchen.

IT-branchens *interessemarkering* er noget ubekvem for videnskabsminister Sander. Dels fordi markeringens klodsede form afslører industriens forventninger til den nye struktur. Og dels fordi markeringen er et forvarsel om det interesse-slagsmål mellem private aktører, som den kommende struktur risikerer at lande ud i.

Ministeren har derfor kontant sagt nej til IT-branchens ønske om særstatus: Det strategiske råd skal tilsammen repræsentere "bredde og indsigt", og bredden i sammensætningen er en forudsætning for, at rådet kan agere som brobygger mellem den offentlige og private indsats.

IT-Brancheforeningen foreslår også en fast IT-programkomite med en ansat direktør og eget sekretariat. Det siger ministeren også nej til, for det vil medføre uklar kompetencefordeling og væsentlig forøgelse af udgifterne. Det strategiske Forskningsråd skal selv nedsætte ad-hoc-programkomiteer, som ikke skal være permanente.

Slagsmålet mellem de to kasser

Der er enighed i Folketinget om lovforslaget. Politikernes motiv til at opdele systemet i to strenge er blandt andet forskrækkelse over, hvordan "cigarkasserne" - i form af programbevillinger - eksploderede i 1990'erne. Det skete ukoordineret, og det ønsker politikerne selv bedre overblik over.

Men det nye system er ingen garanti for en reduktion i politikernes lyst til at sætte navn på forskningen. Politikerne kan fortsat falde for fristelsen til at placere flere penge i øremærkede programmer i den strategiske gren.

Formanden for det humanistiske forskningsråd, **Poul Holm**, har sagt det på denne måde: "Strukturen er skræddersyet til at skabe konflikt og magtkampe. Tanken er jo, at de to råd skal konkurrere om politikernes gunst. Og politikerne har det med, at de gerne vil sætte deres fingeraftryk fx i form af programmer, så der lægges op til, at mange andre hensyn end de videnskabelige skal bestemme, om forskningspenge skal være 'frie' eller 'strategiske' ...".

Poul Holm foreslår, at politikerne selv bør markere en relativ grænse for, hvor meget der skal gå til den strategiske gren. En fordelingsnøgle kunne fx give tre fjerdedele til den frie forskning og en fjerdedel til den strategiske.

Også formanden for forskningsrådenes paraply har været inde på de samme tanker om en fordelingsnøgle.

Djøfisering frikendt

I stedet for at være syndebugke for samfundsudviklingen, burde djøf'ere hyldes som det moderne samfunds forvaltere, siger rapport fra to djøf'ere

Kritiske folketingsmedlemmer spørger for tiden, om den kommende Dandy-lov – universitetsreformen – vil betyde øget administration og meromkostninger.

Bag spørgsmålet ligger en bekymring for "bureaukratisering" på universiteterne. Vil den stærkere ledelse, strategisering, økonomistyring modeltænkning, m.m. føre til indførelse af en managementkultur? Hvor universiteternes selvstyre hidtil har været styret gennem faglige standarder, så er frygten, at man nu skal måles på andre standarder: Ranking, benchmarking, evaluering, præstationsindikatorer, "kvantitative og målbare indikatorer", økonomistyring? Vil universitetet blive overtaget af embedsmænd og teknokrater – af djøfisering ...

Djøfisering betegner – negativt og positivt – at ledelsesmæssige generalister overtager forvaltningssystemer fra faglige specialister. Djøfiseret ledelse står i modsætning til en faglig ledelse, hvor læger leder læger, lærere leder lærere, forskere leder forskere osv.

Formelt omfattes jurister, økonomer eller politologer af begrebet. Betegnelsen er i dybere forstand kommet til at indikere, at djøfere er bærere af en særlig økonomisk-administrativ måde at tænke på.

Djøfisering et uretfærdigt skældsord

Djøfisering har mest været et skældsord. Men ingen har hidtil undersøgt, om djøfere er bærere af en særlig måde at forvalte eller tænke på? Er det en realitet eller en myte?

Men mistænkeliggørelsen er ganske uretfærdig, lyder det i en rapport om djøfiseringen som realitet eller myte, som netop er udgivet som led i Magtudredningen.

Ledere i amter og kommuner med en djøf-uddannelse tænker ikke stort anderledes end de folk, som er ansat i samme eller sideordnede stillinger, men som har den anden uddannelsesbaggrund. De vurderer spørgsmål ens, når det gælder

-definitioner af effektivitet (i økonomistyring, budgetoverholdelse og effektiv ressource-anvendelse),

-holdninger til, at den private sektor fungerer mere effektivt og som et forbillede for den offentlige sektor

-holdninger til omstilling og ændringer i administrationen.

Spørgeskemaer besvaret af folk i det kommunale og amtskommunale forvaltninger viser en forbavsende ensartethed – uanset uddannelsesbaggrund - i besvarelserne, hvorfor forfatterne kalder det derfor en myte, at det er djøfere, som er

DJØFere:: Skurke eller demokratiets bedste tjenere

bærer af en særlig teknokratisk måde at tænke på.

Rapporten – som er lavet af to djøf'ere – er således "en stor skuffelse for djøfiserings-tesens tilhængere. Der er generelt kun ganske små forskelle på djøf'eres og ikke-djøf'eres ledelsesmæssige holdninger".

Spørgsmål til ledere i amter og kommuner

Forfatterne – hhv. professor og lektor ved SDU - gør selv opmærksom på enkelte af rapportens begrænsninger.

Besvarelser viser, at uddannelsesbaggrund ikke gør nogen særlig forskel. Når djøf'ere og ikke-djøf'ere placeres i samme stilling, så tænker begge grupper ens, når det gælder **værdier og måder at udøve ledelse på**. Det tyder på, at det at have en ledelsesposition over en stærkere indflydelse på holdninger til den offentlige sektor end ens faglige baggrund gør.

Djøfiseringen er dermed ikke en personificeret kritik mod en bestemt magtfuld samfundsgruppe, men derimod udtryk for at "magt og autoritet sker via ansigtsløse systemer og principper". Det er altså samfundsudviklingens skyld, at (de nærliggende) djøf'ere bliver gjort til syndebugke, siger rapporten.

Undersøgelsen har også kun spurgt administrative ledere i amter og kommuner, herunder sygehus-direktørerne. Man kan imidlertid stille det metodiske spørgsmål, om der ikke kunne være fundet mere konfliktsuelle systemer, hvor modsætningerne – og djøfiseringen - stod mere tydeligt: Sygehusdirektørernes holdning kunne sættes over for udsagn

fra deres underordnede læge-ledere. DR-direktør Christian Nissen kunne konfronteres med udsagn fra mellemledere med en journalistisk baggrund. Eller forskningsdirektører eller –ledere kunne stilles over for udsagn fra de menige forskere.

Rapporten undersøger ikke kritisk, om der faktisk er sket en udvikling fra faglig til generalist-styring. Det undrer ikke forfatterne, at antallet af djøfere i kommuner og amter faktisk er vokset. De spørger derfor heller ikke, om der er sket en udvikling fra faglighed til generalist, **hvad** der nærmere karakteriserer udviklingen ("new public management" er slet ikke omtalt!) og **hvilken tænkning**, den har medført? Et simpelt resonnement ville jo konstatere, at hvis bestemte forvaltningsformer er båret af DJØF-medlemmer, så er betegnelsen djøfisering – på godt og ondt – ikke helt skæv.

I det lys er rapporten en tynd sag på 40 sider, som mere legitimerer djøf-magten end stiller kritiske spørgsmål ved den. Det virker ikke særlig overbevisende, og de afsluttende bemærkninger udvikler sig da også til et egentligt forsvarsskrift.

Myten skabt af fag-fundamentalister

Forfatterne prøver at aflive djøf-tesen, fordi den kan opleves som en mistænkeliggørelse af neutraliteten – og *legitimiteten* – i den offentlige sektor, hvis ledelses- og driftsformer trækkes i en bestemt retning, fordi en bestemt gruppe overtager de øverste administrative poster.

Rapporten konstaterer, at mistænkeliggørelsen af djøfiseringen ofte kommer fra fagprofessionelle grupper, der tidligere

havde monopol på ledelse inden for deres egen sektor, og som føler sig presset ud af generalistlederne. Fagprofessionelle (læger, lærer osv.) vil ikke nødvendigvis gøre det bedre (end djøf'erne). Tværtimod er det kendt, at professioner ganske ofte sætter sig i en position, hvor de kan udnytte et vidensmonopol til egen fordel. Men hvad kvalificerer "nogen enkelt profession til at bære værdier, der er almene nok til at blive benyttet som eksklusivt beslutningsgrundlag", spørger rapporten.

Og djøfiserings-begrebets brugere er fundamentalister, der forestiller sig verden skruet tilbage til før kompleksitetens tid. De fagprofessionelles værdier er ikke overbevisende: "Hvis man ikke ønsker, at budgetoverholdelse er særlig vigtigt, hvordan forholder man sig så til andres budgetoverskridelser", lyder det inkvisitoriske spørgsmål fra de to djøf-forskere til de fagprofessionelle...

Hyldest til djøf'eren

Modsat de fagprofessionelle har djøf'ere kvalifikationer og redskaberne til at håndtere samfundets stigende kompleksitet, lyder den afsluttende frikendelse af djøf'erne:

"Imidlertid er økonomi, organisation og ledelse – sammen med en anden af djøf'ernes specialiteter, nemlig juraen – lige præcis almene medier for håndtering af samfundsmæssig kompleksitet ved hjælp af relativt fredelige midler, som det er muligt at gøre til genstand for kritisk demokratisk gennemlysning og debat" (fra konklusionen).

Her går frikendelsen over i hyldest fra forfatterens side, for pludselig foregives det i bogens afslutningskapitel, at rapporten også har undersøgt, om moderne forvaltninger faktisk er åbne, synlige og mulige at gøre til genstand for kritisk gennemlysning og debat. Alle disse plusord om den moderne forvaltning er der imidlertid slet ikke belæg for i undersøgelsen!

Hermed kommer forfatterne ufrivilligt til netop at være et godt eksempel på det, som bl.a. skeptiske fag-professionelle kritiserer: Den selvfølgelighed, selvforståelse og selvfølelse – og *mangel på selvkritik* – der præger den teknokratiske forvaltning. Det som nogle også kalder djøfisering ...

jø (fhv. DJØF'er)

Peter Dahler-Larsen & Niels Ejersbo: **Djøficering – myte eller realitet?** (Magtudredningen, marts 2003)

Annonce

Opslag: Legat

AC's Udvalg til Beskyttelse af Videnskabeligt Arbejde (UBVA) modtager årligt midler fra de foreninger under forvaltningorganisationen COPY-DAN, hvorfra individuel udlodning til rettighedshaverne ikke er mulig.

En del af disse midler er det besluttet at uddele i form af legatportioner, hvis primære formål er at tjene som kompensation til forfattere af videnskabelige værker udgivet uden at der – eksempelvis p.g.a. bevillingsforudsætninger - er modtaget et forfatterhonorar herfor. Der indkaldes herved ansøgninger til legatet.

Legatet kan søges af

- forfattere, der har forsvaret og fået udgivet en doktorafhandling, og forfattere, der har forsvaret en Ph.D.-afhandling, der er udgivet i bogform på et kommercielt forlag med sigte på almindeligt salg til almenheden.
- forfattere, der uden sigte på erhvervelse af en akademisk grad har offentliggjort et videnskabeligt arbejde som litterært værk på minimum 100 sider i bogform med henblik på almindeligt salg til almenheden på et kommercielt forlag og med et oplag på minimum 300 eksemplarer, når det offentliggjorte litterære værk repræsenterer en særlig forskningsmæssig indsats. Lærebøger, der anvendes på universiteter og høje læreanstalter, er omfattet af denne kategori
- personer, der på grund af et dansk forlags konkurs eller anden fastslået insolvens ikke har modtaget det forfatterhonorar, de har krav på i henhold til skriftlig aftale med forlaget.

Ad a) og b):

Som forfattere betragtes personer, der har frembragt et litterært værk. Frembringelse af samle-værker (f.eks. videnskabelige editioner og antologier) betragtes ikke som "litterære værker" og berettiger derfor ikke til legatet.

Personer, hvis doktor- eller Ph.D.-afhandling resp. videnskabelige arbejde er udgivet i perioden 1. januar 2001 - 31. juli 2003, vil kunne komme i betragtning. For så vidt angår udenlandske udgivelser kræves, at det tilgrundliggende arbejde har grundlag i et dansk forskningsmiljø. Ansøgninger baseret på et værk i tidsskriftform eller som del af en tidsskrifts lignende skriftserie samt værker med mere end 2 forfattere og værker, hvori der indgår en del redaktionelt arbejde vil ikke kunne imødekomes.

Legatet uddeles i portioner af størrelsesordenen 5.000-25.000 kr. **Beslutning om udlodning og om legatets størrelse træffes på UBVA's årlige plenummøde i december måned.**

Ansøgning om legatet rettes til **Akademikernes Centralorganisation, Nørre Voldgade 29, Postboks 2192, 1017 København K**. Der benyttes et specielt ansøgningsskema, der fås ved henvendelse til AC's sekretariat, tlf. 33 69 40 66, eller www.ac.dk, UBVA, UBVA-legat.

Bemærk, at hver kategori har sit eget ansøgningsskema!

Relevant forlagskontrakt samt dokumentation for doktor- eller Ph.D.-grad skal vedlægges legatansøgningen.

For at en ansøgning kan komme i betragtning, må den være AC i hænde **senest den 1. august 2003**. Ansøgningsfristen er indispensabel.

Ingen tabuer i forskningen, tak

Offentlighedens sygelige interesse i børnepornografi indvirker negativt på den akademiske frihed til at opsøge viden, mener den engelske sociolog Frank Furedi

Lige efter nytår spekulerede mediernes i rockstjernen Pete Townshends omgang med børneporno. Spekulationerne drejede sig om, hvorvidt han virkelig var i færd med at forske i emnet, eller om der blot var tale om endnu en syg aftager på jagt efter lir. Jeg har altid været lidt forbeholden med hensyn til at billige den distancerede 'intellektuelle' undersøgelse af pornografien, fordi den går ud fra, at ingen andre kan se på den slags uden straks at forvandles til afvigere. Antagelsen understøttes af den fordomsfulde holdning, at akademikere og celebre interesserede har man tillid til, hvorimod almindelige plebejere formodes at være drevet af mere depraverede motiver.

Men det er jo vigtigt at holde fast ved, at uanset hvor vanskelig en sag måtte være, må friheden til at bedrive intellektuel undersøgelse ikke underkastes restriktioner. Forestillingen om, at den, der forsker i pædofili, først må drøfte sagen med myndighederne og derefter indhente særlig tilladelse fra en akademisk eller ikke-akademisk øvrighed er højst utiltalende. Historien er jo fuld af eksempler på, hvordan forskellige institutioner – lige fra den katolske kirke til Stalins bureaukrati – har ladet censuren supplere af et dispensationssystem for de særligt privilegerede.

Nogle vil måske indvende, at det ikke er helt indlysende, hvorfor kriminaliseringen af nogen som helst form for kontakt med børnepornografien skulle indvirke negativt på den akademiske frihed til at opsøge viden. Men erfaringen viser jo, at når et tjenstvrigt temperament uhindret får lov at drage på korstog, fører det som regel en lang række krænkelser

med sig af den ene eller anden art. Således oplevede kriminologen Bill Thompson fra universitetet i Reading, hvordan en ikke underbygget beskyldning om, at han måske havde downloadet børnepornografi på sin computer, var tilstrækkelig til, at der blev vendt op og ned på hans verden (jf. THES 17-01-03). På baggrund af en politirazzia på hans kontor og i hans hjem blev Thompson suspenderet fra sin universitetsstilling. Selv om man efter et år ophævede suspensionen, da politiet til sidst opgav sagen, er et så hysterisk klima som det nuværende formentlig mere end rigeligt til at afskrække andre fra at stille ubehagelige spørgsmål om pædofili.

Vores sygelige optagethed af børneporno har allerede medført, at stort set ethvert fotografi af et nøgent barn kan blive betegnet som pornografisk. Nu om dage er det formodentlig fortolkningen, der udgår fra det værste tænkelige motiv, som kan forventes at blive den anerkendte i et overvejende indforstået samfund. Overdriver jeg? Ifølge journalistforbundet *Society of Editors* er det nu almindeligt, at man på skoler over hele Storbritannien afslår anmodninger fra mediernes om at fotografere skolebørn. En lokalredaktør blev mødt med protester, da han skulle fotografere et krybbebarn i et offentligt forsamlingshus, idet man forlangte, at han indhentede tilladelse hos forældrene til samtlige de involverede børn. Flere steder har man efter sigende forhindret publikum i at videofilme eller tage digitale billeder under tilsvarende arrangementer. På en lang række skoler har man besluttet at fjerne billeder af eleverne fra skolernes hjemmesider af frygt for, at de

bliver misbrugt. Hvor lang tid går der mon, før klassebilledet bliver til en pudsig historisk levn fra tolerancens svundne tid? Eller endnu værre: Hvor lang tid går der, før besiddelse af et klassebillede fortolkes som belæg for den onde hensigt?

I det nuværende klima har vi end ikke brug for hverken påtrængende etiske udvalg eller pornofikseret politi til at forhindre forskning i og debat om dette emne. Alene frygten for at blive inddraget i en undersøgelse kan være mere end rigeligt til at afskrække selv den mest nysgerrige sjæl. Blot det at indtaste "børneporno" i Googles søgefelt kan vel efterhånden næsten føles som at udfordre skæbnen.

Akademikere er jo vant til den lidenskabsløse evaluering af hysteriske fænomener i verden uden for universitet. De fleste af os var forfærdet over hetzekampagnen for nylig i avisen *News of the World*. Men har vi mod på at imødegå forsøg på at underminere friheden til at forske i følsomme emner som f.eks. børnepornografi og pædofili? Ironien er, at hvis ikke vi i tilstrækkeligt omfang kan stole på os selv til at se på de billeder, ender vi med at betragte vores egen verden fra den pædofiles perspektiv. Ligesom dem, vil vi ende med ikke at tro på, at vi er i stand til at hjælpe os selv.

Frank Furedi er professor ved University of Kent, Canterbury, England. Kilde: Uddrag fra THES 24-01-03 Oversættelse: Martin Aitken

Seneste nyt:
www.forskeren.dk

Dandy-sagens hovedperson

- fortæller for første gang om,

hvordan hun oplevede forløbet

”Jeg fortryder ikke, at vi holdt fast på vores ret til at offentliggøre vores forskning – og at der kom en ”Dandy-sag” ud af det. Men det havde altså været nemmere at gøre det til en ikke-sag. Sådan en sag har store personlige omkostninger. Vi var udsat for et stort pres og en mistænkeliggørelse, da sagen først rullede, og det ønsker jeg ikke at opleve igen”.

Bente Nyvad har hidtil ikke fortalt sin personlige version af begivenhederne. Hun ønsker ikke at ribbe op i selve Dandy-sagen, men indvilgede alligevel i at fortælle om sagen ved Danske Videnskabsjournalisters Forårskonference (13. marts d.å.), fordi både journalister og andre forskere måske kan lære noget af den.

Desuden føler hun, at Anker Brink Lunds analyse af sagen i sin bog ”Den Redigerende Magt” (se FORSKERforum december 2002), har været med til at ”rense” hende og hendes forskerkolleger for de mistænkeliggørelser, de blev udsat for under sagen.

Af hensyn til forretningsmæssige interesser

Bente Nyvad var en af de to hovedpersoner i den såkaldte Dandy-sag i november 1999. Sagen – der fik stor pressedækning – handlede om en tyggegummiproducent, som søgte at undertrykke nogle ubekvemme forskningsresultater fra to odontologiske forskere ved Århus Universitet.

Sagen startede da Rektor henstillede til Nyvad og kollega om at holde deres forskningsresultater tilbage ”af hensyn til samarbejdspartnerens forretningsmæssige interesser”. En journalist fra Jyllands-Posten fik nys om sagen og begyndte at skrive om den. Det udløste en intens presdækning, hvor sagens fokus skiftede. Også på universitetet skiftede Rektors og pro-rektors fokus, så Nyvad og kollega på mange måder kom i ”orkanens øje”.

Et halvt år og mange dokumenter senere fik Rektor en næse for sin håndtering af sagen.

Dandy mistænkeliggjorde

Nyvad og kollega oplevede, at Dandy lækkede mistænkeliggørende oplysninger til pressen og til andre forskere. Undersøgelsens resultater – som i øvrigt kun befandt sig på Århus Universitet - var pludselig ude til åben diskussion og vurdering i medierne. Nyvad og kollega oplevede såkaldt ”uvildige forskere” kommenterede dem, uden at disse forskere nogensinde havde set originaldata! En Odenseansk psykolog, Jørn Beckmann, dømte ligefrem forskningen for ”uvidenskabelig”. Beckmann pådrog sig senere en påtale fra

UVVU for ukollegial optræden (se FORSKERforum juni 2000).

Takket være sensationshungrende journalister blev sagen fordrejet til at handle om useriøs forskning og en uklar samarbejdsaftale. Nyvad oplevede, at fokus blev flyttet fra den egentlige dagsorden – forsøget på at lægge pres på den uafhængige forskers forskningsfrihed – og til formelle detaljer.

Bente Nyvad er på intet tidspunkt blevet foreholdt, at den indgåede samarbejdsaftale med Dandy var juridisk forkert. Senere blev der henvist til andre juridiske aspekter: At Universitetsloven ikke var overholdt fordi institutbestyreren ikke var orienteret, og at der var rod i regnskaberne.

”Men begge ting var bevisligt forkerte. Institutbestyreren var fuldt informeret om sagen skriftligt, men ”glemte” dette, og den økonomiske kontrol var upåklagelig. Desuden var der gået godt et år fra Dandy var informeret om undersøgelsens resultater til vi indsendte vores abstract til en forskningskongres i USA”.

Opportunistiske politikere

Sagen blev ekstra giftig, da den pludselig blev løftet ind i Folketinget, hvor Forskningsministeren blev bedt om sin stillings-tagen. Det fik Venstres Jørgen Winther, læge og sundhedsordfører, på banen. Uden videre gik han Dandys ærinde ved at påstå, at kontrollen med den slags forsøg var alt for lille! Og han krævede ”en uvildig undersøgelse” af forskningen!

”Det var jo helt skudt forbi. Sagen løb af sporet i Folketinget og i mediernes be-

handling. Den handlede ikke længere om forskningsfrihed eller kommerciel finansiering af forskning, men om forskningens troværdighed. Og vores forskning fejlede ikke noget, for vi har jo publiceret vore artikler i internationale videnskabelige tidsskrifter med peer-review”, fastslår Nyvad og husker tilbage på situationen:

”En opportunistisk politiker, der lugter stemmer. Det er en farlig cocktail. Og det betød, at vi var oppe mod stærke kræfter. Som forsker har du få chancer for at få sagen tilbage på sporet”

Mediehåndtering: Fik magt ved at være tavs

Nyvad ved stadig ikke, hvem der ”lækkede” sagen til Jyllands-Posten. Sagen udviklede sig, da JP-journalist Mikkel Hertz ringede for at fortælle, at han havde valgt den til forsidehistorie. Nyvad bekræftede, at hans kilde talte sandt. Senere valgte hun at bekræfte en lignende forespørgsel. Men ellers valgte hun og kollegaen i det videre forløb at forholde sig tavse over for medierne.

Forskerne nøjedes med at lægge deres redegørelse om sagen ud på nettet (og der ligger den iøvrigt stadig!).

Mediernes behandling af sagen fik central betydning for sagens forløb og for Nyvads oplevelse. Hun valgte – efter råd fra den advokat, som blev engageret med det samme - en bevidst mediehåndtering: Tavsheden.

”Og det er vi meget taknemmelige for i dag. Sagen fik et sådant forløb i medierne, at den egentlige dagsorden – Dandys forsøg på at presse universitetet til at undertrykke ubekvem forskning – blev helt væk. Og vi havde ikke haft en chance i mediestrømmen for at få sat den rigtige dagsorden”, siger Nyvad.

”Hvis man ikke kan være med til at sætte eller fastholde den rigtige dagsorden, så er det mest fornuftigt at holde en lav profil. Først bagefter erfarede vi, at vi havde magt, fordi vi forholdt os tavse. Hvis vi havde udtalt os i offentligheden og bare en lille detalje var blevet udlagt forkert, havde vores troværdighed været på spil – og sagen ville være tabt på gulvet”.

Nyvad kunne dog godt have undværet sagen, men hun fortryder ikke, at hun og kollegaen holdt fast i principperne. Det var en særegen oplevelse at være i ”orkanens øje”.

”Det var et fuldtidsjob, hvor jeg satte mig ned og ventede på, at alle aktører spillede deres kort af hænde – for jeg var hele tiden overbevist om, at sandheden ville sejre ...”

Tre typer journalister

Nyvad opdeler efter sagen dagblads-journalister i tre typer:

Kopisten, som skriver af efter andre og som ukritisk hoppede på Dandys afledningshistorier.

Sensationsmageren, som bare gik efter den gode historie uanset sagens indhold.

Analytikeren, som forholder sig til fakta og søger sagens kerne. Som eksempel på denne kategori nævner hun Jyllands-Postens journalist Mikkel Hertz, som startede historien og som loyalt forfulgte de etiske dagsordener – uden at Bente Nyvad fangede ham i fejl eller poppede fordrejninger.

Perfiditetens forargelsesværdi

Et godt råd, hvis man vil have sit budskab ud - af João Magueijo

ALFONSERI

Hvordan fremmer man banebrydende forskning og starter en videnskabelig revolution? Det har historikere og filosoffer længe spekuleret over, for ikke at tale om videnskabsadministratorer med håb om, at netop deres politik vil kunne fostre gennembrudsforskning. Det er jo kun aktive forskere, der kan forventes at lægge guldæg, men alle andre kan være meget hurtige til at tage æren for den store opdagelse.

De fleste opdagelser kommer uventet. De kan ikke 'forklares', og de lader sig slet ikke kæde sammen med specifikke politiske tilgange. Det har i hvert fald delvis noget at gøre med, at gode ideer lige så godt kan munde ud i ingenting. James Watson og Francis Crick fortjener ros for at holde ved, mens alle andre grinede ad dem. Men de ville aldrig være blevet til noget, hvis ikke naturen havde ment, at en trippel helix var langt mere sexet end en dobbelt helix.

Et meget bedre spørgsmål at stille er: *hvordan bærer man sig ad, hvis man vil kvæle god forskning?* Det er også et meget nemmere spørgsmål at besvare.

Mit hjemland, Portugal, har en ret dårlig forskningstradition. Forskerne er overbebyrdede med undervisningsopgaver, og der er ingen sammenhæng mellem videnskabelige resultater og karrieremæssig succes. Det kan ikke komme bag på nogen, at, hvis man fratager forskere tid og motivation, så vil de kun producere middelmådig forskning - det gælder jo ikke kun Portugal.

En anden god opskrift på at dræbe kreativitet er *administration*. I Storbritannien overdænges forskere med bureaukrati. Administratorerne har åbenbart ikke forstået, at hvis forskere pligttopfyldende skulle udfylde samtlige de skemaer, som det var meningen, at de skulle, ville de slet ingen tid have tilbage til forskning overhovedet. Når Storbritannien alligevel producerer masser af god forskning, er det fordi landets forskere er blevet eminent gode til at gøre grin.

Så har vi de videnskabelige tidsskrifter. Det er meningen, at de skal levere en kvalitetskontrol og publicere knivskarp forskning. Men jeg kender op til flere geniale unge forskere, der har opgivet ævred på grund af for mange afslag fra et tidsskrift.

Så selv om jeg ikke er i stand til at afsløre hemmeligheden bag god forskning

– det forekommer da langt nemmere at besvare spørgsmål ud fra dets negative – vil jeg alligevel gerne have, at de forskningspolitiske ansvarlige diskuterer disse emner. Men da jeg tog det op i min bog *Faster than the Speed of Light*, var de pågældende tilsyneladende mere optaget af det sprog, der var anvendt, end med selve det saglige. Min brug af udtryk som f.eks. "[de er] videnskabens alfonseri i et scenario, hvor forskerne tvinges til at spille luderne" og "[de lider af] penis-misundelse" gav anledning til bestyrtelse. Forskere forventes jo ikke at gøre brug af den slags sprog.

Nogle måneder forinden skrev fysikeren Lee Smolin en artikel, der gav udtryk for mange lignende synspunkter, men han udtrykte sig i et sprog, der var en dronning værdig. Han blev fuldstændig ignoreret. Det er som om, man ligefrem er tvunget til at gøre brug af *perfiditetens forargelsesværdi* for overhovedet at råbe folk op. Men selv når det er gjort, er det – forargelsen til trods – alligevel svært at få øje på den seriøse debat.

Videnskabelige institutioner kan godt lide at blive opfattet som opfordrende til kritik, men det er kun **hyklerti**. Det kan godt være, at de opfordrer til "videnskabelig debat", men de anerkender ikke modtagelsen af venlige breve, der udsæt-

ter dem for kritik. Og når man udtrykker sine meninger offentligt, ringer de efter deres advokater. Det er grunden til, at min bog er blevet redigeret til udgivelse i Storbritannien.

Det kunne selvfølgelig være meget værre. I Portugal for nogle år siden blev en af mine venner suspenderet fra Gulbenkian Foundation, da han kritiserede deres forskningspolitik. For et par århundreder siden, ville min bog være blevet brændt. Inkquisitionen vidste jo godt, at hvis man straffer dem, der siger, hvad de mener, slår man videnskaben ihjel – det kan man så tilføje de ovennævnte opskrifter.

Hvad er så hemmeligheden bag at fremme god forskning? Her får De min egen mening: der findes ingen regler – det er anarki det hele. Måske burde videnskabens administratorer lade være med at søge succesoplevelsen i at tage æren for andres arbejde og i stedet koncentrere sig om ikke at modvirke det.

João Magueijo er docent i teoretisk fysik ved Imperial College i London. Hans bog *Faster than the Speed of Light* er lige udgivet i Storbritannien på forlaget William Heinemann.

Kilde: THES

Oversættelse: Martin Aitken